

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**VLOGA JAVNIH DEL V ZDA OD OBDOBJA VELIKE KRIZE DO DANES IN VLOGA
JAVNIH DEL V SLOVENIJI DANES**

Ljubljana, avgust 2008

DOMEN JAKUS

IZJAVA

Študent Domen Jakus izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. Zarjana Fabjančiča, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

Kazalo

UVOD	1
1. GOSPODARSKA KRIZA, NEW DEAL IN JAVNA DELA	2
1.1 GOSPODARSKA KRIZA	2
1.2 VZROKI ZA NASTANEK KRIZE	4
1.3 REŠEVANJE KRIZE IN NEW DEAL.....	6
1.3.1 <i>National Industrial Recovery Act</i>	7
1.3.2 <i>National Labor Relations Act</i>	8
1.4 KONEC NEW DEALA	9
1.5 JAVNA DELA.....	9
1.5.1 <i>Program javnih del v New Dealu</i>	9
1.5.1.1 Civil Works Administration	10
1.5.1.2 Civilian Conservation Corps (CCC)	10
1.5.1.3 National Youth Administration (NYA).....	11
1.5.1.4 Works Progress Administration (WPA).....	11
1.5.1.5 Public Works Administration (PWA).....	12
1.5.1.6 Tennessee Valley Authority (TVA)	12
1.6 POMEN JAVNIH DEL V NEW DEALU.....	13
1.6.1 <i>Organizacijski modeli</i>	14
1.6.2 <i>Javni prostor</i>	15
1.7 PROBLEMI NEW DEALA IN IZZIVI ZA PRIHODNOST	15
2. JAVNA DELA V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE	17
2.1 JAVNA DELA V ZDA PO NEW DEALU DO DANES.....	17
2.2 ORGANIZACIJA IN VRSTA JAVNIH DEL.....	20
2.3 SREDSTVA NAMENJENA JAVNIM DELOM V OBDOBJU 1990 DO 2004	21
2.4 ORGANIZATORJI JAVNIH DEL.....	23
2.4.1 <i>Department of Transportation</i>	24
2.4.2 <i>Environmental Protection Agency</i>	24
2.4.3 <i>The United States Army Corps of Engineers</i>	26
2.5 PROBLEMI JAVNIH DEL	28
3. JAVNA DELA V SLOVENIJI	29
3.1 ORGANIZACIJA JAVNIH DEL	30
3.2 JAVNA DELA V OBDOBJU OD 1991 DO 2006.....	31
3.3 PROGRAM JAVNA DELA ZA LETI 2007 IN 2008.....	35
SKLEP	36
LITERATURA IN VIRI	40
PRILOGI	1

Kazalo slik

SLIKA 1: INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA ZA ŠTIRI DRŽAVE (1929=100)	3
SLIKA 2: CENE NA DEBELO ZA ŠTIRI DRŽAVE (1929 = 100)	4
SLIKA 3: VZPON IN PADEC PROGRAMOV ZAPOSLOVANJA V ZDA.....	19
SLIKA 4: SKUPNI DRŽAVNI IN LOKALNI IZDATKI ZA JAVNA DELA V OBDOBJU OD LETA 1990 DO LETA 2004 V ZDA V MILIJONIH AMERIŠKIH DOLARJEV	22
SLIKA 5: DRŽAVNI IN LOKALNI IZDATKI NAMENJENI ZA JAVNA DELA V OBDOBJU OD LETA 1990 DO LETA 2004 V ZDA V MILIJONIH AMERIŠKIH DOLARJEV	23
SLIKA 6: ŠTEVILO OSEB VKLJUČENIH V JAVNA DELA TER ŠTEVILO PROGRAMOV JAVNIH DEL OD LETA 1998 DO LETA 2007	32
SLIKA 7: DELEŽ VKLJUČENIH V JAVNA DELA PO PODROČJIH DEJAVNOSTI V LETU 2006.....	32
SLIKA 8: STAROSTNA STRUKTURA UDELEŽENCEV JAVNIH DEL V LETIH OD 1993 DO 2006.....	33
SLIKA 9: STRUKTURA IZOBRAZBE UDELEŽENCEV JAVNIH DEL V LETIH OD 1993 DO 2006.....	34
SLIKA 10: STRUKTURA VKLJUČENIH UDELEŽENCEV V JAVNA DELA PO TRAJANJU BREZPOSELNOSTI V LETU 2006	35

Kazalo tabel

TABELA 1: STOPNJE BREZPOSELNOSTI V INDUSTRIJSKEM SEKTORJU	3
TABELA 2: POMEMBNEJŠI PROGRAMI ZAPOSLOVANJA PO NEW DEALU.....	18
TABELA 3: PRIORITETNI GRADBENI PROJEKTI IN SREDSTVA NAMENJENA ZA TE PROJEKTE V LETU 2008	27
TABELA 4: PREDVIDENI IZDATKI ARMY CORPS OF ENGINEERS—CIVIL WORKS ZA LETI 2007 IN 2008 TER DEJANSKI IZDATKI V LETU 2006.....	27
TABELA 5: STAROSTNA STRUKTURA VKLJUČENIH UDELEŽENCEV V JAVNA DELA V LETU 2006	34
TABELA 1: DRŽAVNI IN LOKALNI VLADNI IZDATKI ZA JAVNA DELA V ZDA: 1990 DO 2004	3

Kazalo prilog

PRILOGA 1: SLOVAR KRATIC	2
PRILOGA 2: DRŽAVNI IN LOKALNI VLADNI IZDATKI ZA JAVNA DELA V ZDA: 1990 DO 2004	3

UVOD

Polna zaposlenost je bila cilj, ki je predstavljal osrednji položaj na področju makroekonomske politike tako v ZDA, kot tudi v Zahodni Evropi. Na primer, »pravica do dobre in dobičkonosne službe« je bila prva točka Rooseveltovega *Economic Bill of Rights*. V tistem času je polna zaposlenost pomenila dosegljivo in vzdržljivo 2 do 3 odstotno stopnjo brezposelnosti. Nekatere države Zahodne Evrope so po drugi svetovni vojni nekaj desetletji ta cilj tudi dosegala, kar pa ni veljalo za ZDA. Še danes brezposelnost predstavlja enega izmed glavnih problemov sodobnih gospodarstev.

Nenehno spreminjanje razmer v gospodarstvih in krize ki so jim sledile, so povzročile nastanek novih politik na področju zaposlovanja. Tako se je po svetu začela uveljavljati aktivna politika zaposlovanja, ki predstavlja sestavni del ukrepov s katerimi se države borijo proti problemu brezposelnosti. V okviru te aktivne politike zaposlovanja, predstavljajo javna dela pomemben segment ukrepov za reševanje problema brezposelnosti.

Namen mojega diplomskega dela je predstaviti vlogo javnih del v ZDA od začetka New Deal pa do danes ter njihovo vlogo v Sloveniji. Cilj diplomskega dela je prikazati pomen javnih del, kako se je njihov pomen od New Deal do danes spreminjal ter katere so pomembnejše razlike med javnimi deli v Sloveniji in ZDA.

Struktura diplomskega dela je sestavljena iz treh delov. V prvem delu bom prikazal, kaj je privedlo do New Deal, kakšen je bil njegov pomen in s katerimi problemi se je soočal. Prav tako bom v prvem delu poskušal prikazati kako so bila javna dela vključena v New Deal ter kakšen je bil njihov pomen in vloga.

Po drugi svetovni vojni se je vloga in pomen javnih del v ZDA bistveno spremenila. Javna dela so vedno bolj izgubljala na pomenu in zato bom v drugem poglavju najprej poskusil prikazati, kako se je pomen in vloga javnih del v ZDA spreminjala od konca New Deal pa do danes ter kateri so bili vzroki. Prav tako bom podrobneje prikazal kakšna je vloga javnih del v ZDA danes; kako so le ta organizirana, financirana, kdo so glavni organizatorji javnih del ter problemi vrednotenja stroškov javnih del.

V tretjem poglavju bom predstavil osnovne značilnosti ter pomen javnih del v Sloveniji, kako so organizirane ter analiziral strukturo udeležencev po izobrazbi, starosti ter po trajanju brezposelnosti.

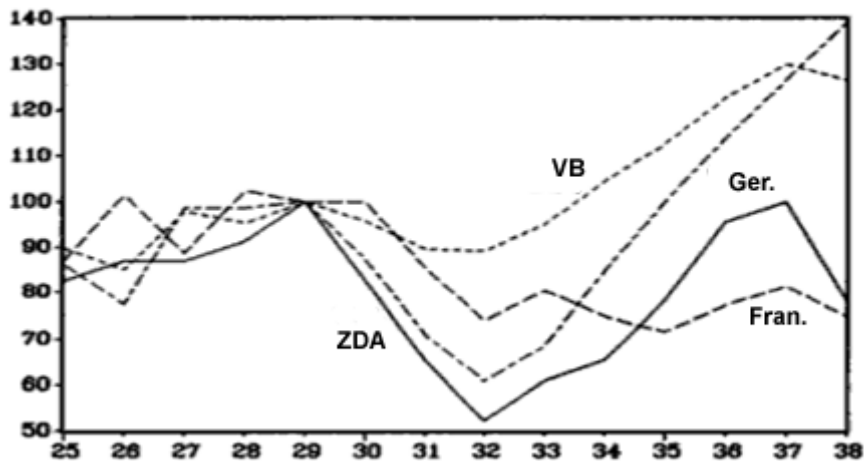
1. GOSPODARSKA KRIZA, NEW DEAL IN JAVNA DELA

1.1 Gospodarska Kriza

Velika gospodarska kriza se je začela leta 1929 in trajala vse do leta 1939. To je bila najdaljša in najhujša gospodarska kriza ki jo je zahodni svet kdajkoli doživel. Čeprav je gospodarska kriza izvirala iz ZDA, je povzročila drastične padce proizvoda, visoko brezposelnost in visoko deflacijo v skoraj vseh državah sveta. V ZDA se je gospodarska kriza začela poleti leta 1929. Stanje se je občutno poslabšalo konec leta 1929 in se nadaljevalo vse do leta 1933. V tem obdobju je prišlo do strmega padca realnega proizvoda in cen, saj se je indeks cen znižal za 33 odstotkov. Industrijska proizvodnja je v enakem obdobju padla za 47 odstotkov in BDP za 30 odstotkov.

Čas in razsežnost gospodarske krize se je od države do države razlikovala. Velika Britanija je začela doživljati nizko rast in recesijo predvsem v drugi polovici dvajsetih, predvsem zaradi odločitve leta 1925, da spet uvede zlati standard s takrat precenjenim funtom. Velika Britanija se je začela soočati s hudo depresijo šele v zgodnjih tridesetih letih, ko je bil padec industrijskega proizvodnje od najvišje do najnižje točke približno eno tretjino padca industrijske proizvodnje v ZDA. Prav tako je francosko gospodarstvo doživljalo relativno kratek padec v tridesetih, vendar so po kratkotrajnem okrevanju med 1932 in 1933 cene in industrijska proizvodnja začele drastično padati med 1933 in 1936 letom. Nemško gospodarstvo je prešlo v recesijo v začetku 1928, se nato stabiliziralo in začelo spet padati v tretjem četrtletju leta 1929. Padec industrijske proizvodnje je bilo skoraj enako padcu v ZDA. Večina držav Latinske Amerike se je začelo soočati z depresijo konec leta 1928 in v začetku 1929, vendar se je razsežnost depresije v posameznih državah razlikovala (Romer, 2003, pp. 1,2).

Slika 1: Industrijska proizvodnja za štiri države (1929=100)

Legenda:

ZDA – Združene Države Amerike

VB – Velika Britanija

Ger. – Nemčija

Fran. – Francija

Vir: Termin, *Lessons from the Great Depression*, 1993, str. 3.

V Sliki 1, lahko vidimo, kako se je gibala industrijska proizvodnja za države ZDA, Velika Britanija, Nemčija in Francija v obdobju od leta 1925 do 1938. Iz grafa je razvidno da so bila gospodarstva ZDA, Francije in Nemčije bistveno bolj volatilna kot gospodarstvo Velike Britanije.

Tabela 1: Stopnje brezposelnosti v industrijskem sektorju

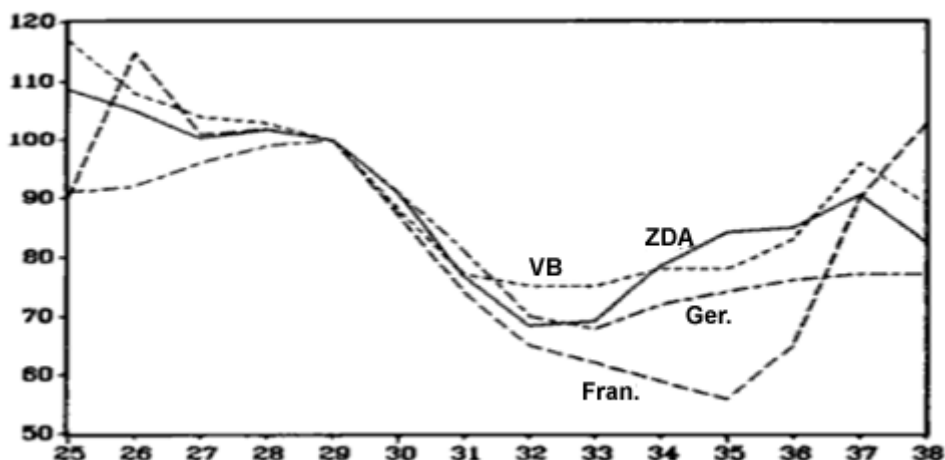
Država	1921-29	1930-38	Povprečna stopnja	Razlika
ZDA	7,9	26,1	17	18,2
Velika Britanija	12	15,4	13,7	3,4
Francija	3,8	10,2	7	6,4
Nemčija	9,2	21,8	15,5	12,6

Vir: Termin, *Lessons from the Great Depression*, 1993, str. 3.

Tabela 1 vsebuje ocene o stopnjah brezposelnosti v industriji v obdobju od leta 1921 do leta 1938 za države ZDA, Velika Britanija, Francija in Nemčija. Iz tabele je prav tako razvidno, da Francija precej izstopa v nizki stopnji brezposelnosti v industriji glede na druge države v tem obdobju. Razlog za to je predvsem v pomembni vlogi kmetijskega sektorja v Franciji v tem obdobju. Velika Britanija izstopa glede na visoko stopnjo brezposelnosti v industriji glede na druge države v prvem desetletju (1921-29). Razliko med obema desetletjema ponazarja zadnji stolpec. V vseh državah razen Velika Britanija

se je zaposlenost v dveh desetletjih podvojila. Brezposelnost v Veliki Britaniji se je povečala le za dobro četrtino.

Slika 2: Cene na debelo za štiri države (1929 = 100)

Legenda:

ZDA – Združene Države Amerike

VB – Velika Britanija

Ger. – Nemčija

Fran. – Francija

Vir: Termin, *Lessons from the Great Depression*, 1993, str. 3.

Slika 2 nam prikazuje stanje cen za Veliko Britanijo, ZDA, Francijo in Nemčijo. Gibanje cen v teh državah so si bile še bolj povezane kot sama proizvodnja. Stopnje deflacij med državami so si bile v obdobju od leta 1929 do 1931 zelo podobne. Velika mednarodna deflacijska gibanja (20 odstotni padec v dveh letih), so bila pomemben del zgodbe o veliki gospodarski krizi (Termin P., 1993, str. 3).

1.2 Vzroki za nastanek krize

Peter (1993, str. 42) poudarja, da je potrebno gospodarsko krizo deliti na ameriško in evropsko finančno krizo. Le ta je razdeljena na začetni padec od sredine leta 1929 do sredine leta 1931 in njeno nadaljevanje od sredine leta 1931 do sredine leta 1933. Ameriška literatura se osredotoča na prvi del krize, medtem ko se nemška literatura večinoma sklicuje na drugi del krize.

Proizvodnja v Nemčiji je začela upadati leta 1928 in leto kasneje tudi ZDA. To upadanje je bilo posledica restriktivne politike teh držav. Nemce je predvsem skrbelo tuje zadolževanje in stroški obnove, med tem ko so se Američani ukvarjali predvsem z domačimi špekulacijami. Za spopadanje s temi težavami so se države odločile za omejevanje dostopa do kreditov. Omejen dostop do kreditov ob koncu dvajsetih in naprej v zgodnjih tridesetih letih je bil zadosten razlog za upad proizvodnje in cen v prvi fazi depresije (1993, str. 43). Ameriško gospodarstvo je prav tako doživelo velik padec potrošnje, ki se je razširil na

druge države, predvsem preko zlatega standarda in vplival na padec proizvodnje. To nista bila edina faktorja, ki sta povzročila padanje proizvodnje v različnih državah.

Dvajseta so bila leta razcveta, ko je bila inflacija skoraj nič odstotna in je gospodarstvo doživelo le manjši recesiji leta 1924 in 1927. Izstopala je le borza vrednostnih papirjev. Cene vrednostnih papirjev so se zvišale za štirikrat v obdobju od leta 1929 do leta 1929. Zvezne rezerve so se na višanje cen leta 1928 in leta 1929 odzvale z višanjem obrestnih mer. Le te naj bi upočasnile rast cen vrednostnih papirjev. Posledica zvišanja obrestnih mer, je povzročila upadanje potrošnje občutljive na obrestne mere. Pri tem sta najbolj izstopala področji gradbeništva in prodaja avtomobilov, v katerih se je proizvodnja bistveno zmanjšala. Do leta 1929 so vrednostni papirji dosegli zgornjo mejo in postalo je jasno, da njihove cene ni mogoče upravičiti z razumnimi pričakovanji o prihodnjih dobičkih. To je vodilo v postopno zniževanje cen v oktobru 1929, izgubi zaupanja investitorjev in posledično do borznega zloma. Vrednostni papirji so bili večinoma kupljeni s pomočjo posojil, ki so bila zavarovana le z majhnim delom vrednosti vrednostnih papirjev. Na vrhuncu so se cene vrednostnih papirjev od septembra do novembra znižale za 33 odstotkov. Zaradi tako drastičnega padca je ta dogodek znan kot **veliki borzni zlom** leta 1929. Čeprav je bila izguba bogastva zaradi padanja cen vrednostnih papirjev relativno majhna, je zlom vplival na zmanjšanje potrošnje tako potrošnikov kot podjetij. Posledica je bil drastičen padec BDP-ja konec leta 1929 in leta 1930 v ZDA. Čeprav sta Veliki Zlom borze vrednostnih papirjev in Velika Depresija dva ločena dogodka, je padec cen vrednostnih papirjev vsekakor predstavljal enega izmed faktorjev, ki je pripomogel k padcu proizvodnje in zaposlenosti v ZDA.

Naslednji faktor ki je vplival na padec agregatnega povpraševanja je bila panika v ameriškem bančništvu. Le ta se je začela jeseni 1930 s prvim od štirih valov panike, ko je veliko število vlagateljev izgubilo zaupanje v solventnost bank in zahtevalo, naj se njihovi depoziti na bankah izplačajo v gotovini. Banke, ki so imele po navadi le majhen delež gotovinske rezerve, so morale preklicati posojila, da so lahko zbrala potrebno količino. Do teh panik v ameriškem bančništvu je prišlo jeseni leta 1930, spomladi leta 1931, jeseni leta 1931 in jeseni leta 1932, se nadaljevale pozimi leta 1933 in doživele vrh s tako imenovanim »bančnim praznikom«, ki ga je 6. marca 1933 razglasil takratni predsednik Franklin D. Roosevelt. Na ta praznik so bile vse banke zaprte vse do trenutka, ko so državni inšpektorji ugotovili, da je banka solventna. To je povzročilo vse splošno paniko v ameriškem bančnem sistemu. Do leta 1933 je eno petino bank, ki so delovale pred letom 1930, zaprla vrata.

Pomembno vlogo je imel tudi zlati standard. Sredi dvajsetih let je zaradi velikega povpraševanja po ameriških vrednostnih papirjih in obveznicah prišlo do velikega povečanja pritoka zlata v ZDA. V tem obdobju so ZDA imele še zlati standard, pri katerem je neravnovesje v trgovini vplivalo na mednarodne tokove zlata. Prav tako je odločitev Francije po prvi svetovni vojni da spet uvede zlati standard s podcenjenim frankom, vodila

v trgovinski presežek in posledični pritek zlata. Velika Britanija se je prav tako odločila, da spet uvede zlati standard po prvi svetovni vojni. Medvojna inflacija je nakazovala, da je funt precenjen, kar je sledilo v trgovinski primanjkljaj in odliv zlata v tujino po letu 1925. Angleška centralna banka je ukrepala z velikim zvišanjem obrestnih mer. To zvišanje je vodilo v padec potrošnje in visoke brezposelnosti v drugi polovici dvajsetih let. Ko se je začelo ameriško gospodarstvo krčiti, se je težnja priliva zlata iz drugih držav v ZDA še okrepila, saj je deflacija v ZDA povzročila, da so bili ameriški izdelki vedno bolj zaželeni s strani tujcev. Centralne banke po svetu so kot protiukrep začele zviševati obrestne mere, kar je povzročilo, da so države, ki so vztrajale pri zlatem standardu doživele padec BDP-ja in cen.

Mednarodni odnosi so prav tako predstavljali pomembni dejavnik za nastanek krize. Posojila v tujino, zlasti Nemčijo in Latinsko Ameriko, ki so predvsem v sredini dvajsetih let hitro rastle, so se leta 1928 in 1929 bistveno zmanjšala. To je povzročilo upad posojil in BDP-ja v državah dolžnicah. Nemčija, ki je v zgodnjih dvajsetih letih doživljala hiperinflacijo, je omahovala pri uvedbi ekspanzivne monetarne politike, s katero bi preprečila upočasnjevanje gospodarske rasti. Razlog za to obotavljanje je bila bojazen, da bi ekspanzivna politika povzročila ponoven dvig inflacije. Politika je bila sicer uspešna v boju proti visoki inflaciji, vendar je bila kasneje popolnoma neuspešna pri preprečevanju padanja cen.

Z depresijo so postajali ti problemi vidnejši. Vrednost uvoza v ZDA, ki je znašal okoli 400 milijonov dolarjev nekaj mesecev pred oktobrom 1929, se je zmanjšal na 300 milijonov dolarjev v januarju 1930 in kasneje na 200 milijonov dolarjev v jeseni istega leta. ZDA so leta 1930 sprejele Smooth-Hawleyjev akt, ki je povečal protekcionistične tarife in spodbudil nadaljnje padanje uvoza. Akt je bil sprejet kot ukrep proti nadaljnjemu padanju cen, vendar je povzročil protiukrepe drugih držav in prispeval k zmanjšanju mednarodne menjave. Akt je tudi spodbudil trend gospodarske neodvisnosti po vsem svetu in poslal napačni signal po svetu (Encyclopædia Britannica. Ultimate Reference Suite. (2008)).

1.3 Reševanje krize in New Deal

Ameriško gospodarstvo se je le težka pobiralo po gospodarski krizi. Ameriška administracija pod vodstvom takratnega predsednika Franklina D. Roosevelta je med letoma 1933 in 1939 zasnovala program, katerega cilj je bil spodbujanje gospodarske rasti in reforme na področju industrije, kmetijstva, financ, trga dela, trga nepremičnin itd.

Večina zakonodaje New Deal je bilo sprejete v prvih treh mesecih Rooseveltovega predsedovanja, ki je postalo znano kot Hundred Days. Administracija si je kot eno izmed glavnih nalog zadala zmanjšanje brezposelnosti delavcev. Ustanovila je agencije kot sta na primer *Works Progress Administration* (WPA) in *Civilian Conservation Corps* (CCC), za razdelitev kratkoročne državne pomoči in zagotovitev začasnih zaposlitev, pogodbenih

zaposlitev ter mladinskega dela v državnih gozdovih. Pred letom 1935, se je New Deal osredotočal predvsem na podjetja v težavah in na kmečko prebivalstvo. Za oživitev industrijskih dejavnosti, je NRA zagotavljala pomoč pri oblikovanju industrijskih kodeksov, ki so urejali trgovinske prakse, plače, delovne ure, otroško delo in kolektivna pogajanja. New Deal je prav tako poskušal nadzorovati nacionalno finančno hierarhijo, da bi se izognil ponovitvi borznega zloma iz leta 1929, kateremu je sledilo masovno propadanje bank. *Federal Deposit Insurance Corporation* (FDIC) je zagotavljala zavarovanja bančnih depozitov bankam, ki so bile del sistema zveznih rezerv. Prav tako je bil ustanovljen *Securities and Exchange Commission* (SEC), ki je varoval državljane pri investiranju. Program kmetijstva je bil skoncentriran v *Agricultural Adjustment Administration* (AAA), ki je poskušal dvigniti cene s kontroliranjem proizvodnje skozi denarne subvencije kmetom. Zvezne države so lahko posegale tudi na področja proizvodnje električne energije. Leta 1933 so ustanovile Tennessee Valley Authority (TVA), ki je pokrival sedem zveznih držav pri dobavljanju poceni električne energije, preprečeval poplave in proizvajal nitrata (Encyclopædia Britannica. Ultimate Reference Suite. (2008)).

Rooseveltova strategija reševanja gospodarstva je temeljila na povišanju cen in plač. Predlog, ki ga je Roosevelt poslal v kongres, je zajemal industrijsko politiko in politiko trga dela, katerih namen je bil omejitev konkurence in dvig pogajalskih moči delavcev. New Deal je bil razdeljen na dve fazi uvajanja novih politik. Prva faza, ki je trajala od leta 1933 do leta 1935 je bila NIRA (*National Industrial Recovery Act*), ki je z omejevanjem konkurence ustvarjala rente s tem, ko je določena podjetja, ki so takoj zvišala plače in sprejela kolektiva pogajanja s sindikati, oprostila pregona zaradi izkoriščanja monopolnega položaja. Druga faza je bila uvedena po odločbi vrhovnega sodišča leta 1935, da je NIRA akt neustaven. Odločitev sodišča je preprečila Rooseveltov poskus zvišanja plač, zato je vlada v veliki meri ignorirala protikartelne zakone in izdala *National Labor Relations Act* (NLRA), ki je okrepil nekatere delavske ukrepe iz NIRA (Cole & Ohanian, 2004, str.: 779 – 783).

1.3.1 National Industrial Recovery Act

Roosevelt je verjel, da je vzrok tako razsežne depresije v pretirani konkurenci med podjetji, ki znižuje cene in plače ter posledično povzročajo nižanje povpraševanja in zaposlenosti. Trdil je da je državno planiranje potrebno za okrevanje gospodarstva. Kar nekaj Rooseveltovih ekonomskih svetovalcev je delalo kot svetovalci med prvo svetovno vojno, in trdili so, da bo medvojno planiranje prineslo okrevanje. Njegov glavni svetovalec je trdil, da je gospodarstvo med prvo svetovno vojno okrevalo, ker ni upoštevalo protimonopolnih zakonov. Medvojne ekonomske politike so bile model za NIRA.

Temelj NIRA je bil »kodeks poštene konkurence« za vse industrijske panoge. Ti kodeksi so vsebovali pravila delovanja vseh podjetij v industrijskih panogah. Podjetja in delavci so se pogajali o teh kodeksih pod nadzorom *National Recovery Administration* (NRA). Kodeksi so bili sprejeti z odobritvijo predsednika NRA, ki je bil dan le, če je podjetje dvignilo plače in sprejelo kolektivna pogajanja z neodvisnim sindikatom. V zameno, podjetje ni bilo preganjano zaradi omejevanja konkurence in višanja cen. Do leta 1934, je NRA kodekse sprejelo že okoli 500 podjetij, kar je predstavljajo skoraj 80 odstotkov zaposlenih v privatnem neagrarnem sektorju.

Podjetja so s sprejetjem tega kodeksa zagotavljala manj kvalificiranim delavcem minimalne plače in skoraj vsi kodeksi so določali višje plače za bolj kvalificirane delavce. Pomemben element je predstavljalo tudi poenotenje plač: delavci za enako delo prejmejo enako plačo. Prav tako kodeks ni dovoljeval plačno diskriminacijo, glede na starost in druge kriterije.

Večina kodeksov v industriji, je vsebovala tudi predvideno trgovinsko prakso, ki je omejevala konkurenco, določala najnižje cene, omejevala proizvodnjo, investicije v opremo, določala delovni teden... Najnižje cene so bile največkrat sprejet ukrep in NRA je pogosto določala najnižje cene v določeni panogi. Določeni kodeksi so dovoljevali, da se določa minimalne cene glede na dejavnost ali regijo. Te minimalne cene se je določalo glede na oceno »pravične tržne cene« ali »najnižjih proizvodnih stroškov«. V drugih kodeksih, kot so kodeks za železo in jeklo, kodeks za papir, se je minimalne cene določalo tako, da je bila zavržena vsakršna cena, ki je bila prenizka in bi povzročila nepopolno konkurenco (Cole & Ohanian, 2004, str.: 783 - 785).

1.3.2 National Labor Relations Act

27. maja leta 1935 je vrhovno sodišče v ZDA razsodilo, da je NIRA akt neustaven predvsem zaradi ukinitve protikartelnih zakonov. Sledila je uvedba nove politike NLRA, ki je bila sprejeta 28. junija 1935. Akt je v primerjavi z NIRO še povečal pogajalsko moč delavcev. NLRA je delavcem podelil pravico organizacije in kolektivnega pogajanja prek predstavnikov, ki so bili izvoljeni s podporo večine delavcev. Prepovedoval je vodstvom podjetij možnost zavrnitve kolektivnih pogajanj, diskriminacije med delavci glede na pripadnost sindikatom kot tudi prepričevati zaposlene, da se pridružijo določenemu sindikatu.

Akt je prav tako uvedel *National Labour Relations Board* (NLRB) za uveljavljanje pravil NLRA in uveljavljanje dogovorov o plačah. NLRA je dovoljeval delavcem ustanavljanje neodvisnih sindikatov z velikimi pogajalskimi močmi. Članstva v sindikatih in zahteve po stavkah, so se močno povečala. Članstva so se povečala iz okoli 13 odstotkov zaposlenih

leta 1935 na 29 odstotkov zaposlenih v letu 1939, število stavkajočih dni pa se je podvojilo od 14 milijonov delovnih dni leta 1936 na 28 milijonov v letu 1937.

Stavke so bile med New Dealom zelo pogoste, saj je NLRA dovoljevala delavcem nenapovedane stavke. Tudi odnos do stavk se je bistveno razlikoval od tistega pred New Dealom, saj so bile pred New Dealom stavke pogosto prepovedane.

Enotne delavske plače, ki so bile posebnost NIRA in so bile del njene delavske politike, so ostale nespremenjene tudi po NIRA, zapisane v sindikalnih pogodbah. Utrjevanje ukrepov in dogovorov na področju dela je spremljala industrijska politika, ki je pomagala pri skritih dogovorih. Čeprav državi ni uspelo ukiniti protikartelni zakona, je dovolila skrite dogovore, posebej v industrijah, ki so izplačevale visoke plače (Cole & Ohanian, 2004, str.: 785 - 786).

1.4 Konec New Deal

Rooseveltovi pogledi so se spremenili v poznih tridesetih s tem pa tudi njegova politika. Trdil je, da je kartelizacija pomemben faktor, ki prispeva k ohranjanju depresije in imenoval Thurman Arnolda, da reorganizira in vodi protikartelni oddelek v pravosodnem ministrstvu (DOJ). Število novih primerov na pravosodnem ministrstvu se je povečalo iz samo 57 med letoma 1935 in 1939 na 223 med letoma 1940 in 1944. 80 odstotkov teh primerov je bilo razsojeno v prid države.

Delavska politika se je prav tako spremenila. Vrhovno sodišče je leta 1939 razsodilo, da so tako imenovane sedeče stavke neustavne, kar je oslabilo pogajalsko moč sindikatov. Le ta se je še poslabšala med drugo svetovno vojno, saj je morala povišanje plač odobriti »National War Labour Board«, ki je sistematično zavračala dogovore o plačah, ki so prekoračili povečanje življenjskih stroškov. Stavke v premogovnikih med vojno, so javno mnenje in mnenje kongresa obrnile proti sindikatom in NLRA. Leta 1947 je bila NLRA dopolnjena z Taft-Hartley aktom. Akt je oslabil pogajalsko moč delavcev s preprečevanjem delavskih akcij in z zmanjševanjem prvotnih omejitev za podjetja, ki so bila zapisana v NLRA (Cole & Ohanian, 2004, str.: 787).

1.5 Javna dela

1.5.1 Program javnih del v New Dealu

Programi javnih del v New Dealu, je bil predvsem odgovor na visoko brezposelnost, ki jo je povzročila gospodarska kriza. Prva skrb je bila pomoč delavcem pri iskanju zaposlitve in stimulirati gospodarstvo. V tistem času je bilo veliko politične in ekonomske motivacije za reševanje problemov saj je obstajal oster boj za pridobivanje volivcev. Prav tako je bilo

tudi veliko psihološke in ideološke motivacije, kajti veljalo je prepričanje, da je pomoč pri iskanju zaposlitvene, bistveno učinkovitejša kot denarna pomoč saj bi le ta ohranjala delavske veščine, samospoštovanje in družinsko moralo.

Prvi program javnih del je bil *Civilian Conservation Corps*, sledil mu je *Federal Emergency Administration for Public Works*, znan tudi kot *Public Works Administration*.

1.5.1.1 Civil Works Administration

Devetega novembra 1933, je ameriški predsednik Roosevelt naznanil ustanovitev nove agencije, *Civil Works Administration*, v nadaljevanju CWA. CWA je najemala delavce za pomoč in udeležanje delovno intenzivnih projektov, kot je na primer gradnja železnic. Program je zaposloval tako moške kot ženske. Projekti CWA so se osredotočali na popravilo in izgradnjo javnih poslopij, železnic in parkov. Samo v zvezni državi Ohio je CWA delala na več kot 1000 projekti. Do januarja leta 1934, je CWA zagotovila delovna mesta več kot štiri milijonom Američanom. CWA je delovala le od novembra 1933 leta do marca 1934 leta, ko jo je administracija zaradi prevelikih izdatkov program ukinila. V tem času, je agencija pripravila podlago in izkušnje za ustanovitev nove agencije *Works Progress Administration*, pomladi 1934 leta (Civil Works Administration, 2005).

1.5.1.2 Civilian Conservation Corps (CCC)

Civilian Conservation Corps, v nadaljevanju CCC, je bil eden izmed prvih programov v New Dealu. Ustanovljen je bil leta 1933 in je deloval vse do leta 1942, ko ga je kongres ukinil. Njegov namen je bil zagotavljanje mladini in deloma tudi vojnim veteranom in Indijancem delovna mesta, strokovno izpopolnjevanje ter možnost učenja. Z včlanjenjem so priskrbeli finančno pomoč njim in njihovim družinam s tem, da so opravljali več kot 150 različnih vrst dela, kot so sajenje dreves, grajenje poplavnih nasipov, gašenje, vzdrževanje gozdnih poti, železniških prog itd.

CCC fundacija, ki je bila samostojna državna agencija je delovala do leta 1939, ko je bila preoblikovana v enoto pod okriljem *Federal Security Agency*, ki je bila ustanovljena z reorganizacijskim aktom v tem istem letu.

Za članstvo v CCC je kandidat moral izpolnjevati določene pogoje kot so: državljan ZDA, starost med 17 in 23 let, neporočen, nezaposlen in iskalec zaposlitve, nekaznovan, dobra fizična kondicija, pripravljen deliti delež prihodkov z osebami, ki so odvisni od nje(ga).

Članstvo je trajalo šest mesecev. Po koncu, se je lahko, če je hotel in je če je bilo njegovo delo primerno, ponovno prijavil. Z nekaj izjemami je bilo najdaljše možno obdobje članstva dve leti.

Pod okriljem CCC je bilo približno 1500 taborov za navadne člane in vojne veterane. Poleg tega, je bilo še okoli 75 kampov za Indijansko prebivalstvo. Vsak tabor je bil zgrajen za približno 200 članov. Vojni veterani in navadni člani so živeli ločeno v ločenih taborih.

V CCC je bilo včlanjenih približno 300.000 ljudi, od katerih je bilo 30.000 vojnih veteranov. V osmih letih obstoja (od leta 1933 do 1941) je več kot 2.400.000 mladih in 145.000 vojnih veteranov delalo v CCC-ju.

Ob vstopu je vsak član prejel vsa potrebna oblačila, tako za delo kot posebne priložnosti. Prav tako je vsakemu članu bila na voljo zdravstvena in zobozdravstvena nega. Vsak član pa je bil upravičen do odškodnine za različne vrste nezgod pri delu (New Deal Youth programs: CCC and NYA, 2008).

1.5.1.3 National Youth Administration (NYA)

National Youth Administration, v nadaljevanju NYA, je bil še en poskus zveznih držav, da se spopade s problemom brezposelne mladine. Program je bil ustanovljen po naročilu predsednika Roosevelta, ki je bil izdan 26 junija leta 1935 in deloval do leta 1943, ko je bil med drugo svetovno vojno ukinjen. Funkcije in dolžnosti NYA naj bi po Rooseveltovem ukazu zagotavljale odobritve projektov, ki bi lajšali delo in zagotavljali delovna mesta osebam starim od 16 do 25 let. Kasneje so program razširili in je zagotavljal zaposlenost študentom, ki so sodelovali v šolskih delavskih projektih. NYA je spva imela dva glavna programa. Prvi je zagotavljal delovna mesta brezposelni mladini ki so pravkar končali šolo, drugi pa je zagotavljal delovno mesto s polovičnim delovnim časom mladim, ki še niso končali šole.

Prvi program je zagotavljal mladim delovne izkušnje in majhno, vendar redno plačo in različne vrste dela. Drugi, pa je zagotavljal delo za mlade, da so lahko ostali v šoli (New Deal Youth programs: CCC and NYA, 2008).

1.5.1.4 Works Progress Administration (WPA)

Works Progress Administration, v nadaljevanju WPA, je bil ustanovljena leta 1935 pod okriljem Rooseveltovega New Deal. Kritiki so WPA pogosto omenjali kot nekakšno lutko, ki je skrbelo za rekrutiranje velike vojske, lojalne demokratični stranki. Uradno je bil glavni namen WPA priskrbeti primerno delo milijonom žrtev gospodarske depresije ter ohraniti njihovo strokovno znanje in samospoštovanje. Gospodarstvo bi postopoma začelo rasti s pomočjo stimulacije ob povečani kupni moči novo zaposlenih, katerih plače, znotraj programa, so se gibale med 15 in 90 dolarji na mesec.

Med osem letnim obdobjem obstoja WPA, je program priskrbel delo okoli 8.5 milijonom prebivalcem (več kot 11 milijonov je bilo brezposelnih leta 1934), z 11 milijard dolarjev stroškov na račun države. Agencija je s svojimi projekti zgradila več kot milijon kilometrov cest, 125.000 javnih zgradb, 75.000 mostov, 8.000 parkov in 800 letališč. Federal Arts Project, Federal Writers' Project in Federal Theater Project, vsi pod okriljem WPA, so zaposlili na tisoče umetnikov, pisateljev in igralcev. WPA je prav tako sponzorirala *National Youth Administration*.

Leta 1939 je *Works Progress Administration* spremenil ime v *Work Projects Administration*. V istem letu je povečanje tožb zaradi napačnega vodenja in zlorabe programa s strani delavcev sledilo v zmanjšanje prilagodljivosti in tako je bila tudi stavka s strani gradbenih delavcev zaradi nižanja plač neuspešna. Leta 1943, s skoraj nično brezposelnostjo med vojno, je bil WPA ukinjen (*Encyclopædia Britannica. Ultimate Reference Suite*. (2008)).

1.5.1.5 Public Works Administration (PWA)

Public Works Administration (PWA) je bil odobren z uvedbo NIRA akta junija 1933. Agencijo je ustanovil Roosevelt, upravljal pa jo je njegov notranji minister Harold L. Ickes. Glavna naloga PWA je bila zmanjšanje brezposelnosti ter povečanje kupne moči skozi gradnjo avtocest in javnih zgradb.

Hitro je postalo jasno, da PWA ni sposobna vplivati na brezposelnost v tolikšni meri, da bi se lahko ZDA osvobodile depresije. To je bilo tudi delno zato, ker so veliki projekti potrebovali skrbno načrtovanje in ker so se preveč zanašali na izkušene delavce in težke stroje.

V času delovanja je PWA porabila okoli 4 milijarde dolarjev za gradnjo več kot 70 odstotkov novih izobraževalnih ustanov; 65 odstotkov novih sodišč, mestnih hiš in komunalnih odlagališč; 35 odstotkov za ustanove javnega zdravstva in 10 odstotkov od vseh novih cest, mostov in podzemnih železnic. Ko je država prešla na vojno gospodarstvo v začetku 1939, je bil PWA ukinjen (*Encyclopædia Britannica. Ultimate Reference Suite*. (2008)).

1.5.1.6 Tennessee Valley Authority (TVA)

TVA je bila ustanovljena kot državna agencija leta 1933, katere naloge so bile nadzor poplav, izboljšanje navigacije (rečna plovba), izboljšanje življenjskega standarda kmetov in proizvodnja električne energije vzdolž reke Tennessee in njenih pritokov. Reka Tennessee je bila področje hudih ponavljajočih se poplav in plovba po osrednjem delu reke je bila prekinjena zaradi močnega toka pri mestu Muscle Shoals v zvezni državi Alabama.

Leta 1933 je ameriški kongres sprejel zakon s katerim je ustanovil TVA tako, da je združil vse aktivnosti različnih državnih agencij na tem področju in jih postavil pod enotno nadzorstvo. Sledil je mogočen program gradnje nasipov, jezov, hidroelektrarn in projektov nadzora poplav. Zaradi učinkovitosti in smisla za socialno odgovornost je agencija hitro pridobila na ugledu. Njene pristojnosti so bile v glavnem omejene na izsuševanje doline reke Tennessee, ki pokriva dele sedmih zveznih držav: Alabama, Georgia, Kentucky, Mississippi, North Carolina, Tennessee in Virginia. TVA je bila javna korporacija, ki je bila vodena s tri člansko upravo, le ta, pa je bila imenovana s strani predsednika s predlogom in privolitvijo senata. Sama ustavnost agencije je postala vprašljiva že takoj po njeni ustanovitvi, vendar jo je vrhovno sodišče v primeru *Ashwander proti TVA* leta 1936, kot tudi kasneje, podprlo.

Vsi jezovi so bili upravljani kot celota, z glavnim poudarkom na nadzoru poplav, ki se je izkazal kot zelo učinkovito; ob reki Tennessee ni bilo zaznati večjih poplavnih škod od končanja sistema. TVA je zgradila regulacijske zapornice v vsakem od devetih glavnih jezov, poglobila in izboljšala strugo ter podpirala razvoj pristanišč vzdolž reke. Rezultat tega je bilo povečanje rečnega prometa s 33 milijonov tonskih milj v letu 1933, na nekaj milijard tonskih milj do konca 20. stoletja. Poceni elektrika, ki je bila proizvedena v novih jezovih je pospešila industrijski razvoj v kronično zaostali ekonomski regiji. Zajezena voda je ustvarila »Great Lakes of the South«, katere je TVA pomagala razviti v rekreacijsko, ribiško in jadralsko področje. TVA je podprla program izkoreninjenja komarjev in posledično odstranila problem malarije, ki je bila pred tem prisotna ob reki. Agencija je prav tako izboljšala navade ohranjanja gozda in zemlje v tej regiji.

Najbolj kontroverzna dejavnost TVA je bila proizvodnja električne energije, ki je doživela neodobravanje privatnih distributerjev električne energije. TVA je imela podpisane sporazume z mesti in ostalimi podjetji, ki so z njimi sodelovali, za dobavo električne energije in se z njimi povezala pri nakupu zasebnih podjetij v tej regiji, ki so se ukvarjale z proizvodnjo in distribucijo električne energije. Ti nakupi so uvedli integriran sistem v katerem je TVA postal edini ponudnik električne energije. Sistem, ki je vključeval 50 jezov, kot tudi termo in jedrske elektrarne, je razpolagal z ogromnim proizvodnim potencialom. Elektrika se je prodajala na veliko, saj jo je bilo polovico prodane zvezni agenciji in polovico težki industriji, mestom ter ostalim kooperantom (Encyclopædia Britannica. Ultimate Reference Suite. (2008)).

1.6 Pomen javnih del v New Dealu

Pomen javnih del v New Dealu je trojen. Kot prvo so ustvarili nekakšno skupnostno infrastrukturo, ki je v trajni rabi. Kot drugo, so nekakšen model zveznega in lokalnega ter javnega in privatnega sodelovanja in kot tretjič javna dela kolektivno določajo nekakšen javni prostor, katerega postopoma izgubljam.

Karkoli si politiki mislijo o New Dealu ali o njegovem sedanjem pomenu, je težko prezreti fizične dokaze in njegovo učinkovitost pri dolgoročnem javnem investiranju. Če pogledamo vse dosežke na področju gradnje nam je lahko takoj jasno, kaj je prispeval k skupnostnem življenju v zadnjih 70 letih. V nekaterih primerih je mogoče te koristi izračunati, v drugih primerih so koristi neprecenljive. O tem priča izobrazba otrok v novo zgrajenih šolah, ozdravljeni ljudje v bolnišnicah, odigrane igre v novih športnih središčih, sestanki v mestnih hišah, razrešeni primeri v novih sodiščih... Za vsemi zgrajenimi zgradbami lahko najdemo različne ljudi, ki so bodisi pomagali pri njihovi gradnji ali pa tiste ljudi, ki so imeli od njih koristi.

Za primer pomena skupnostne infrastrukture lahko vzamemo izobraževanje, kot eno izmed najpomembnejših dolgoročnih družbenih investicij. Pred gospodarsko krizo je prebivalstvo hitro naraščalo in v tem času je bilo veliko šol prenapolnjenih, neudobnih, nehigienskih in nevarnih.

Izgradnja novih šolski prostorov s strani PWA in WPA niso samo prispevali k večji varnosti učencev in učiteljev, večji higieni in udobnosti, ampak so prispevali tudi k boljši organizacijski strukturi in boljšemu učnemu načrtu. Prav tako se je povečala površina šol in se tem možnost novih izobraževalnih priložnosti, ki pred tem niso bile možne. 72 odstotkov novih stavb je vsebovalo predavalnice in 76 odstotkov je imelo telovadnice. Knjižnice, znanstveni in kmetijski laboratoriji, umetnostne in glasbene sobe, trgovine umetne obrti in druge zmogljivosti, ki so bile prej samo pobožna želja, so postale realnost tudi v najmanjših skupnostih.

1.6.1 Organizacijski modeli

Zvezno-lokalno sodelovanje: Eno izmed predpostavk podpore boja za diskreditacijo federalnih vlad je, da je osnovne odločitve o skupnostnih potrebah in sposobnostih najbolje izpeljati na ravni skupnosti saj zvezna vlada tega ni sposobna. Tako se je PWA z »nezveznimi« projekti povezovala predvsem z lokalnimi skupnostmi. Mesta, komisije za šolstvo, področja javnega interesa... so določili kaj skupnost potrebuje, najela lokalne arhitekta in inženirje za načrtovanje in jih nato predložili PWA za pridobitev finančne pomoči. Če je bila prošnja sprejeta, so povabili k oddaji ponudb lokalna podjetja, le ta pa so nato najela lokalne delavce. Čeprav je veljalo za New Deal, da je nekakšna sila širjenja moči zveznih vlad, je New Deal prav tako stimuliral lokalna vodstva in uveljavil novo vrsto federalizma.

Denar ni bil preprosto prepuščen skupnostim. Predlog je bil temeljito pregledan s strani PWA o finančni in tehnični ustreznosti. Kasneje je bilo to pomembno saj je bilo le 30 do 45 odstotkov stroškov projektov financiranih s strani PWA, ostalo pa je morala financirati lokalna skupnost. V nekaterih primerih je PWA posodila del ali celotni preostali delež. V

vsakem primeru je PWA skrbela, da je bilo možno z lokalnim financiranjem končati projekte in odplačati posojila državi. V večini primerov so bila sredstva pridobljena z izdajanjem obveznic. PWA je skrbela, da so skupnosti imele pooblastila izdajanja obveznic in jih z davki tudi financirati.

Ko je bil projekt odobren, ga je PWA pregledala najmanj trikrat, v primeru da je prišlo do težav pa tudi pogosteje. PWA je razpolagala tudi z *Resident Engineer/Inspector* (REI), ki je preprečeval uporabo poceni nadomestkov v gradnji in kršenje delavske zakonodaje. Prav tako je bila znotraj PWA uvedena *Division of Investigations*, ki je preverjala domnevne zlorabe. Posebni agenti so se odzivali na pritožbe z obiskom mest, nadzorom zapisov, intervjuji in odvzemom sredstvu. Lahko so predlagali zamrznitev sredstev PWA do odprave prekrškov. Prav tako so lahko predlagali kazenski pregon.

Javno/zasebno partnerstvo: Ti odnosi so pogosto mišljeni kot nedavno dogajanje ampak bili so pogosta značilnost programov New Deal pred 70 leti. Nekateri odnosi so temeljili na kulturni infrastrukturi, ki je imela tržni potencial, drugi na izobraževalni infrastrukturi, ki bi lahko podpirala regionalno gospodarstvo. Poleg javnega in zasebnega partnerstva je bilo pomembno tudi medvladno sodelovanje. Sodelovanje med različnimi enotami vlade je vedno zahtevno zaradi zaščite svojega področja. CCC je dosegla partnerstvo, ki je vključevala ne le tri oddelke kabineta ampak tudi ameriško vojsko. Delavski oddelek je nadziral okrepitev z mladimi, kmetijsko in notranje ministrstvo je izbralo primerne projekte, vojska pa je organizirala, trenirala in jih nadzirala.

1.6.2 Javni prostor

Prispevek New Deal k javnemu prostoru je predvsem spodbujanje sodelovanja in fizičnih aktivnosti. Muzeji, živalski vrtovi, igrišča, športne dvorane, parki... so spodbudili ljudi k udeleževanju v raznih aktivnostih in druženja med družinami in ostalimi ljudmi. Skozi leta se ta pomen izgublja in nadomešča ga bolj pasivno opazovanje in potrošnja. Ljudi vedno bolj privlačijo nakupovalni centri vendar so razen nakupovanja edine aktivnosti sprehajanje in druženje. Pomen javnega prostora v New Dealu tako predstavlja in spominja na možnosti javnega življenja, ki se ne vrta okoli potrošnje (Leighninger, 2000, str. 33-39).

1.7 Problemi New Deal in izzivi za prihodnost

Dosežki programov javnih del v New Dealu so bili velikanski. Bile so tudi stvari, ki jih niso mogli doseči in so ostali izzivi do danes. Razlikovanje med rasami, spoloma in družbenim položajem so bili najbolj izraziti.

Glede na obdobje, so bili programi New Deal opazno nerasistični. Veliko vodij, vključno z Ickesom, Hopkinsom, Aubrey Williamsom iz *National Youth Administration*, in Will

Alexanderjem iz *Farm Security Administration* in tudi predsednikova žena, so bili zelo glasni pri podpiranju rasne enakosti.

Politike zaposlovanja v PWA, so prepovedovale nižja plačila Afroameričanom. Pritožbe o diskriminaciji so bile prav tako natančno preiskane kot ostale pritožbe. Ickes je ukinil rasno diskriminacijo znotraj notranjega ministrstva, zaposlil Afroameričane na profesionalnih in vodilnih mestih ter poskrbel, da je bilo polovico projektov izgradnje stanovanj pod okriljem PWA dodeljeno afroamerišskemu prebivalstvu.

Nacionalna politika je bila pogosto preprečena na lokalnih ravneh. Projekti WPA na jugu so bili zaustavljeni med žetvijo bombaža, da je bila zagotovljena zadostna ponudba cenene delovne sile. Lokalna politika, da se Afroameričanom izplačuje nižje plače, ni bila nikoli izzvana. Ne glede na to, pa je bila WPA na nekaterih področjih ekonomska »varna mreža« za celotno Afroameriško skupnost.

Ustanovni zakon CCC je prepovedoval diskriminacijo, vendar se je Robert Fechner, takratni vodja CCC, možno trudil omejiti včlanjenje Afroameriškega prebivalstva. W. Frank Persons, vodja službe za zaposlovanje in vodja CCC sekcije, se je prav tako možno trudil proti diskriminaciji, vendar mu ni uspelo pridobiti predsednikove podpore proti Fechnerju. Tako je v CCC prevladala segregacija, vendar ni bila povsod enaka.

Na koncu je bilo, 350.000 Afroameričanov in 85.000 domorodcev včlanjenih v teh programih. Do leta 1938, so Afroameričani predstavljali 9 odstotkov članov CCC-ja. Ickes je osebno pritiskal na vojno ministrstvo, da najame Afroameriške učitelje za izobraževalne programe znotraj CCC. Včasih je prišlo do pritožb s strani mest blizu taborov CCC-ja. Če so se pritožbe nadaljevale, je Fechner preselil tabor. Največkrat so se domačini prenehali pritoževati, ko so spoznali ekonomske prednosti teh programov.

Znotraj PWA so bila rasna razlikovanja očitna. Projekti so potekali na lokalnih ravneh, kar je pomenilo, da je bil odnos do drugih ras lokalno pogojen. Neenakost v šolskih projektih je bila pogosto očitna. Šole za Afroameričane so bile manjše z zunanjimi sanitarijami in pogosto brez vodnih instalacij in elektrike.

Ženske niso bile vključene ne v PWA, ne v CCC. Dela v teh agencijah so bila predvsem gradbena in nihče se ni prepiral, da bi lahko ženske opravljale ta dela. Ne glede na to pa sta si Elenor Roosevelt in sekretarka za delo Frances Perkins zamislili nekakšne poletne taborne za dekleta po zgledu CCC. Ti tabori niso bili nikoli del CCC-ja. Vodeni so bili s strani *Federal Emergency Relief Administration* (FERA) in kasneje NYA. Včlanile so se lahko ženske od 20 do 45 let brez dohodkov. Znotraj taborov so se ukvarjale z izobraževanjem in ročnimi spretnostmi. Do maja, leta 1936, je v taborih sodelovalo 6.400 žensk, v 86 kampih, v 33 zveznih državah.

WPA in FERA je ponujala ženskam olajševalne delovne programe. Večina prostih mest je vključevala šivanje, vendar so se ženske zaposlovale tudi v bolnišnicah, izobraževalnih in rekreacijskih programih, raziskovalnih projektih in umetniških projektih. Njihovo sodelovanje je bilo diskretno omejeno. Ženske se niso mogle zaposliti, če je bil eden izmed članov družine moški primeren za delo, da se nebi avtoriteta »glave družine« zmanjšala. Ko so dobile zaposlitev, so bile manj plačane. WPA je uvedla kvote; do štiridesetih, je bila kvota okoli 16 odstotkov.

Afroameričanke so se spopadale tako z rasno kot tudi s spolno diskriminacijo. Na jugu ni bilo nikakršnih pobud o zaščiti Afroameričank pred delovnim izkoriščanjem. Včlanjena so bila v »olepševalne« projekte WPA, ki so največkrat bili sajenje rastlin in delo na mestnih odlagališčih. Na severu, pa so Afroameričani, lahko opravljali tudi dela, ki niso bila tako rasno kategorizirana. Zaposlovanje invalidov ni bilo možno, prav tako ni bilo poskrbljeno za primerne dostope do javnih ustanov za invalide, čeprav je bil predsednik sam na invalidskem vozičku.

Napori PWA, da gradi hiše za ljudi z nizkimi dohodki, so povzročili tako rasno diskriminacijo, kot tudi diskriminacijo glede na socialni položaj. Proti močnemu političnemu in pravnemu nasprotovanju, je PWA uspelo pridobiti državno in lokalno avtoriteto nad izgradnjo stanovanj. Tako je PWA uspelo nadzirat 48 stanovanjskih projektov po celotni državi. Na Ickesovo zahtevo je bilo polovico stanovanj namenjenih Afroameričanom.

Na koncu so prizadevanja New Deala doživela neuspeh tako za Afroameričane kot tudi za revne. Javna stanovanja, ki bi lahko služila ljudem z nižjimi prihodki, se niso realizirala. Zakonodaja, ki je bila sprejeta proti koncu New Dealu, je uvedla dvotirno politiko, ki je povzročila stigmatizacijo, nizko kakovostna javna stanovanja za revne, ter povzročila utaje davkov.

New Deal je bil najverjetneje zadnji primer, ko se je država aktivno ukvarjala z javnim planiranjem (Leighninger, 2000, str. 39-43).

2. JAVNA DELA V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE

2.1 Javna dela v ZDA po New Dealu do danes

Vojno in povojno gospodarstvo je programe zaposlovanja postavilo na stranski tir in tako je *Employment Act*, ki je bil sprejet leta 1946, potrdil nič več kot maksimalno zaposlenost, produktivnost in kupno moč. Skoraj dve desetletji po New Dealu ameriška vlada ni financirala nobenega programa za ustvarjanje delavnih mest. Suša je trajala vse do leta 1962, ko je vlada namenila 3.6 milijard dolarjev za delavna mesta javnih del (tabela 2 na strani 18).

Tabela 2: Pomembnejši programi zaposlovanja po New Dealu

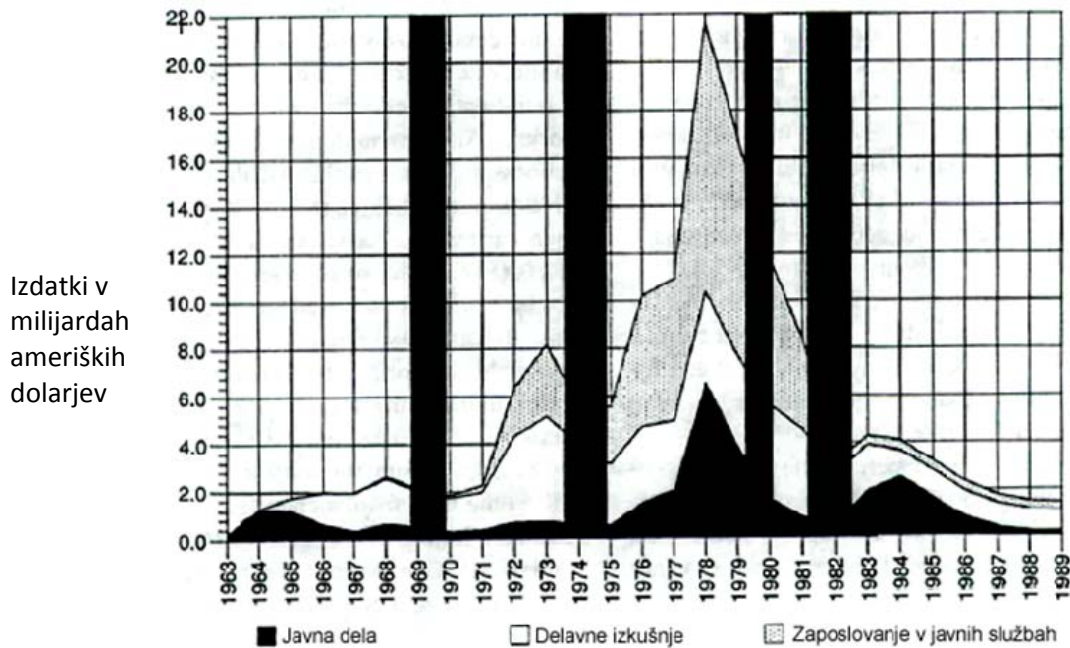
Program	Leto delovanja	Skupni zvezni izdatki (v milijardah dolarjev)	Najvišji izdatki (v milijardah dolarjev)
Pospešen program javnih del	1963 – 65	3,2	1,3 (1964)
Program javnega zaposlovanja	1972 – 74	6,1	2,8 (1973)
Program možnosti zaposlovanja	1976 – 77	1,0	0,8 (1976)
CETA zaposlovanje v javnih službah	1975 – 81	43,1	11,1 (1978)
Lokalni programi javnih del	1976 – 80	11	5,9 (1978)
Akt zasilnih del	1983 – 86	5,8	2,3 (1984)

Vir: Levitan & Gallo, 1991, str. 34.

Vlada je leta 1962 takratno stopnjo brezposelnosti, ko je bila po recesiji med letoma 1960 in 1961 5,4 odstotna, smatrala za nesprejemljivo visoko.

V šestdesetih letih je ameriško gospodarstvo doživljalo najdaljše okrevanje v zgodovini ZDA in ob vrhuncu vietnamske vojne, je stopnja brezposelnosti padla na 3,4 odstotkov. Polna zaposlenost ni trajala dolgo in do konca leta 1970 je stopnja brezposelnosti spet narasla na 6 odstotkov, na katerih je tudi ostala do leta 1971. Vlada je odgovorila na porast brezposelnosti s sprejetjem *Emergency Employment Act*. To je bil prvi protirecesijski program zaposlovanja, ki je bolj poudarjal pomen javnih služb kot zaposlovanje z javnimi deli. Z ponovno izvolitvijo leta 1972, je ameriški predsednik Nixon opustil podporo javnemu zaposlovanju. Nixonovo zaposlenost z afero *Watergate*, je omogočilo kongresu dodati manjšo komponento o zaposlovanju v letu 1973 sprejet *Comprehensive Employment and Training Act*. Naslednje nekaj let so ZDA doživljale širjenje programov zaposlovanja, ki je doživelo vrh leta 1978 z 22 milijardami dolarjev. Nato so se programi zaposlovanja drug za drugim začeli krčiti, kar je prikazano v sliki 3.

Slika 3: Vzpon in padec programov zaposlovanja v ZDA

Vir: Levitan & Gallo, 1991, str. 34.

Razloge za umikanje podpore tem programom lahko najdemo v treh faktorjih. Prvi je poročanje medijev o zlorabah lokalnih administracij. Čeprav so bile le te netipične za te programe, je širša javnost začela nasprotovati tem programom. Drugi faktor predstavlja navdušenje politikov za javna dela, ki so onemogočala izvolitev višje plačanih delodajalcev. Tretji je nastal, ko se je s padcem brezposelnosti zanimanje javnosti preusmerilo na problem inflacije. Konec leta 1978, je kongres popravil zakonodajo zaposlovanja v javnih službah, omejil klasifikacijo brezposelnih ter uvedel strog nadzor za omejitev slabega vodenja in prevar.

Predsednik Reagan in kongres je opustil javne službe za zmanjševanje brezposelnosti leta 1981, tik pred tem, ko je ameriško gospodarstvo vstopilo v najhujšo recesijo od Velike depresije. Čeprav je jeseni leta 1982 brezposelnost vztrajno rastla do več kot 10 odstotkov, je predsednik Reagan odločno nasprotoval programu ustvarjanja novih delavnih mest. Trdil je, da zaposlenost in izdatki za šolanje v vrednosti 66 milijard ameriških dolarjev, ni prineslo nič drugega kot povečanje brezposelnosti.

Tri tedne po tem, ko so Republikanci izgubili 26 sedežev v *House of Representatives* na volitvah novembra 1982, so Reagan in republikanski senatorji odobrili porast zvezdnega davka na bencin za 5 centov na galono. Prihodki od davkov so povzročili, povečanje izdatkov za javna dela.

Marca 1983 je sledil 6 milijarde ameriških dolarjev vreden *Emergency Jobs Appropriation Act*. Ta hibrid je ogrozil finančno podporo predvsem javnim delom in je vključeval tudi

druge komponente. Predsednik Reagan je racionaliziral njegov pristop k programom zaposlovanja z zmotnim vztrajanjem, da zakoni samo povečujejo stroške že odobrenih projektov.

Trenutno imajo trije majhni programi jasna pooblastila za ustvarjanje novih delavnih mest: program zaposlovanja v javnih službah za starejše, *Economic Development Act* in komponenta, ki se ukvarja z problematiko zaposlovanja domorodce in je del *Job Training Partnership Act* (v nadaljevanju JTPA). JTPA izvaja poletna dela za mlade in nekaj drugih programov, ki jih lahko uvrstimo med programe šolanja.

Danes so javna dela skoraj dokončno izgubila svoj ugled. Na začetku je bilo mnenje popolnoma drugačno, saj so ankete pokazale, da je najpomembnejši dosežek Rooseveltove administracije prav WPA. Ne glede na to, lahko objektivno ocenimo vrednost programov zaposlovanja, ki so vplivali na zmanjšanje brezposelnosti. Prav tako so ti programi zagotavljali izobraževanje, ki je pripomoglo k povečanju prihodkov zaposlenih. Vodstvo programov predstavlja nove izzive in projekte vendar problem slabega vodstva še zmeraj ostaja (Levitan & Gallo, 1991, str. 33-35).

2.2 Organizacija in vrsta javnih del

Organizacija javnih del danes poteka na dveh nivojih. Javna dela se lahko organizira tako na državni kot tudi na lokalni ravni. V večini primerov organizacija poteka na lokalni ravni, saj je le ta bistveno bolj neposredna. Lokalne oziroma regionalne službe, ki se ukvarjajo z javnimi deli, imajo nalogo da izberejo primerne projekte, pridobijo javna sredstva in finančne investitorje, izberejo nosilce projektov, kontrolirajo potek programov javnih del ter poročajo finančnim investitorjem in pristojnemu nacionalnemu odboru o rezultatih posameznega projekta.

Največkrat so nosilci in finančni investitorji združeni. Pogosto se to zgodi v primeru občinskih oziroma mestnih skupnosti in njihovih služb. To so predvsem službe za urejanje okolja, službe, ki skrbijo za rekreacijske objekte in druge javne površine, službe za varstvo in pomoč posameznim skupinam občanov in arhivske službe. Kot finančni investitorji se pojavljajo podjetja, ki pričakujejo od določenega projekta koristi. Kot organizatorji oziroma nosilci javnih del, pa se včasih pojavljajo tudi posamezniki.

Organizacija na lokalni ravni prevladuje predvsem zaradi dejstva, da lokalne skupnosti bolje poznajo potrebe svojega okolja in zato lahko predlagajo ustrezne projekte, ki so koristne za skupnost. Poleg tega je tudi v interesu lokalnih skupnosti, da se projekti uspešno izvajajo.

Med javnimi deli prevladujejo gradbena dela. Razlog za to je, da niso vezani na točno določene roke in so bistveno bolj časovno fleksibilna. To še zlasti velja za razne obnovitvena dela, ki jih izvajajo mestne uprave. Javna dela se začnejo izvajati v večjem obsegu takrat, ko se brezposelnost povečuje in jih krčijo v času gospodarske ekspanzije in manjšanja brezposelnosti. Drugi razlog, ki opravičuje vlogo gradbenih del med javnimi deli, je dejstvo, da so v gradbena dela vključeni raznovrstno usposobljeni delavci, kar omogoča, da z enim projektom rešujemo probleme najrazličnejših skupin brezposelnosti.

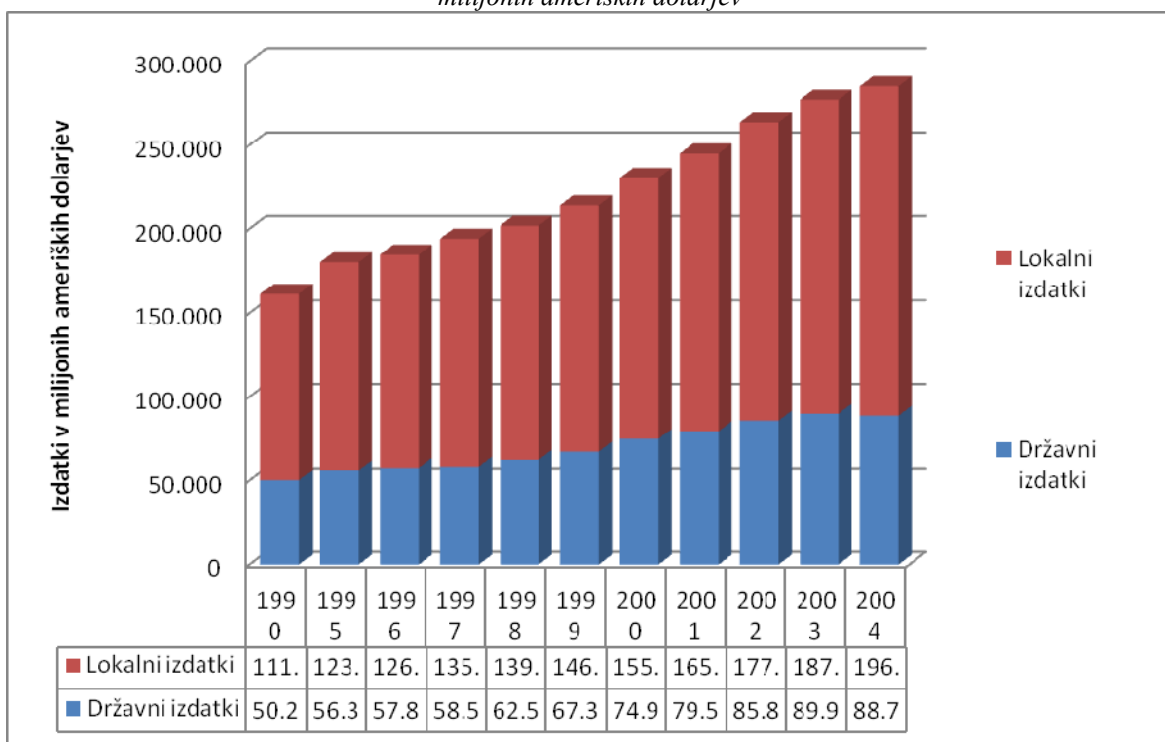
Poleg gradbenih del pa lahko vse več javnih del v razvitih državah najdemo tudi na drugih področjih. Vse bolj se gradbena dela usmerjajo na ekološke projekte in projekte urejanja okolja. Takoj za gradbenimi deli najdemo dela v javni upravi in dela na področju raziskovanja. Na tretjem mestu pa najdemo socialne projekte, varstvene in zdravstvene storitve in kulturo (Ferkolj, 1994, str. 33-34).

2.3 Sredstva namenjena javnim delom v obdobju 1990 do 2004

Danes državne in lokalne izdatke namenjene javnim delom v ZDA spremlja *U.S. Census Bureau*. Izdatki so porazdeljeni med 7 kategorij: avtoceste, zračni promet, vodni transport in terminali, kanalizacija, odpadki, oskrba z vodo in promet.

Skupni državni in lokalni izdatki so se v obdobju od leta 1990 do leta 2004 stalno povečevali. Tako so se od leta 1990, ko so izdatki znašali 161.359 milijonov ameriških dolarjev, povečali za okoli 77 odstotkov in so tako leta 2004 znašali 285.206 milijonov ameriških dolarjev. Slika 4 na strani 21, prikazuje gibanje skupnih državnih in lokalnih izdatkov za javna dela v obdobju od leta 1990 do leta 2004. Vidimo lahko, da so izdatki konstantno rasli, ob tem pa se je povečeval delež izdatkov na lokalni ravni. V letu 2004 lahko vidimo, da so se državni izdatki za javna dela celo zmanjšali v primerjavi z letom 2003. V letu 2004 so tako državni izdatki znašali 88.763 milijonov ameriških dolarjev, lokalni izdatki pa so znašali 196.443 milijonov ameriških dolarjev. Tako lokalni kot tudi državni izdatki so se v tem obdobju povečevali skoraj proporcionalno.

Slika 4: Skupni državni in lokalni izdatki za javna dela v obdobju od leta 1990 do leta 2004 v ZDA v milijonih ameriških dolarjev

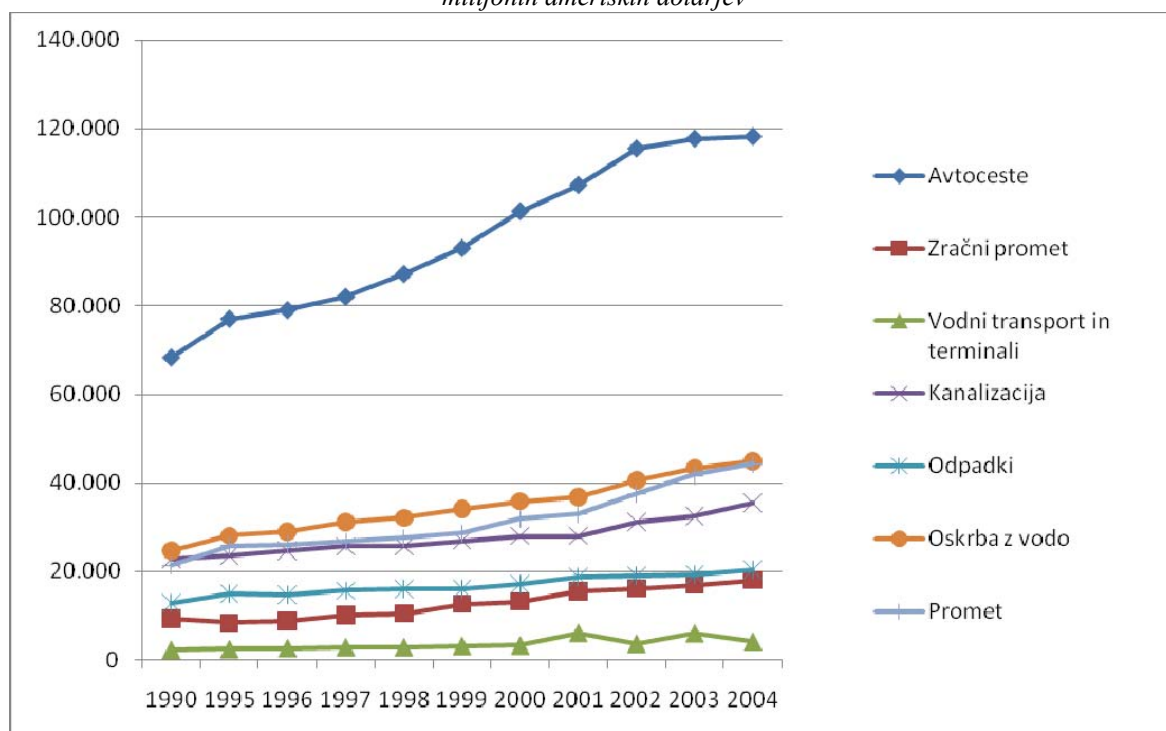
Vir: State and Local Governments--Expenditures for Public Works, 2008.

Na sliki 5 lahko vidimo, kako so se gibal državni in lokalni izdatki glede na vrsto javnega dela v obdobju od leta 1990 do leta 2004 v ZDA. Iz slike je razvidno, da so v tem obdobju za vse kategorije, razen za vodne transporte in terminale, izdatki rasli (izjema so tudi izdatki za zračni promet v obdobju od leta 1990 do leta 1995).

Najvišje državne in lokalne izdatke so imela javna dela na področju avtocest. V obdobju od leta 1990 do leta 2004 so se izdatki za avtoceste povečali za približno 73 odstotkov. Tako so leta 2004 izdatki za avtoceste znašali 118.179 milijonov ameriških dolarjev, od tega je 72.194 milijonov predstavljalo državne izdatke, 45.985 milijonov pa je predstavljalo lokalne izdatke. 55,8 odstotkov vseh izdatkov je bilo porabljenih za naložbe v osnovna sredstva. Izdatki za oskrbo z vodo, so leta 2004 znašali 44.806 milijonov ameriških dolarjev, od tega je bilo 531 milijonov ameriških dolarjev državnih izdatkov in 44.275 milijonov lokalnih izdatkov, kar je bilo za 82 odstotkov več kot leta 1990. 30,5 odstotkov vseh izdatkov je bilo namenjeno za naložbe v osnovna sredstva. Izdatki za javna dela na področju prometa so v letu 2004 znašali 44.237 milijonov ameriških dolarjev. Od tega je okoli 80 odstotkov izdatkov predstavljalo lokalne izdatke. Izdatki za javna dela na kanalizacijah so v istem letu znašali 35.535 milijonov ameriških dolarjev, kar je za okoli 32 odstotkov več od leta 1990. Lokalni izdatki so predstavljali ker 96 odstotkov celotnih izdatkov. Izdatki za javna dela na področju ravnanja z odpadki so v letu 2004 znašali 20.373 milijonov dolarjev, kar je 27 odstotkov več kot leta 1990. Lokalni izdatki so

predstavljali okoli 86 odstotkov celotnih izdatkov. Izdatki za zračni promet so leta 2004 znašali 18.031 milijonov dolarjev, približno 43 odstotkov več kot leta 1990. Lokalni izdatki so predstavljali 92 odstotkov skupnih izdatkov. Zadnja kategorija je vodni transport in terminali. Iz slike 5 je razvidno da so izdatki za to kategorijo skozi obdobje stalno nihali. Leta 1990 so izdatki za vodni transport in terminale znašali 3.070 milijonov ameriških dolarjev. Leta 2001 so dosegli vrh pri 5.995 milijonih ameriških dolarjev, nato pa so se do leta 2004 znižali na 4.047 milijonov ameriških dolarjev. Lokalni izdatki so v tem letu predstavljali približno 71 odstotkov vseh izdatkov (State and Local Governments - Expenditures for Public Works, 2004).

Slika 5: Državni in lokalni izdatki namenjeni za javna dela v obdobju od leta 1990 do leta 2004 v ZDA v milijonih ameriških dolarjev

Vir: State and Local Governments--Expenditures for Public Works, 2008.

2.4 Organizatorji javnih del

Programi javnih del v gradbeništvu potekajo tako na zvezni in državni, kot tudi na lokalni ravni. Ti programi v največji meri potekajo pod okriljem ministrstva za transport ter agencije za varstvo okolja. Ameriški proračun za leto 2008 znaša 2.66 bilijonov ameriških dolarjev. Ministrstvo za transport je predvidelo izdatke za svoje aktivnosti v višini 67 milijard ameriških dolarjev, agenciji za varovanje okolja, pa je bilo namenjeno 7.78 milijard ameriških dolarjev.

2.4.1 Department of Transportation

Ministrstvo za transport ima osrednjo vlogo pri globalnem transportu, s 53.000 zaposlenimi tako v Združenih državah kot tudi drugod po svetu. Ministrstvo se posveča izboljšanju transporta predvsem s povečanjem varnosti, zmanjševanjem prenatrpanosti, podpiranjem okoljsko prijaznih projektov... Od ustanovitve leta 1967, se je ministrstvo razvijalo v smeri ekonomskih potreb države. V letu 2008 je Busheva administracija predlagala 67 milijard ameriških dolarjev proračunskih sredstev za podporo večjih investicij v transport, ki so nujne za ameriško gospodarstvo in ameriški način življenja. Ta sredstva so bila namenjena tako za trenutne potrebe, kot tudi za postavitev novih temeljev v ameriškem transportu.

V proračunskih sredstvih za leto 2008 je bilo ministrstvu za transport namenjenih 67.8 milijard dolarjev za programe ki jih vodi, kar je 3 milijarde več kot lani. Od vseh namenjenih sredstev, je bilo 14 milijard dodeljeno *Federal Aviation Administration* (FAA) za pokritje vseh aktivnosti, ki bi prispevale v javno dobro. Sem spadata predvsem varnost in javna uporaba zračnega prostora. Dobrih 37 milijard ameriških dolarjev je bilo dodeljeno *Federal Highway Administration* (FHWA), kar je bilo 6 milijard ameriških dolarjev več kot leta 2007. Denar je bil namenjen različnim obsežnim projektom, ki so bili izbrani na podlagi pripravljenosti implementiranja obsežne strategije za zmanjšanje prenatrpanosti cest. *Federal Transit Administration* je bilo dodeljenih 9.4 milijard ameriških dolarjev, kar je za slabo milijardo več kot leta 2007. Za programe, ki financirajo vzdrževanja cevovodov in prevoz nevarnih snovi (nekdaj *Research and Special Programs Administration*) je bilo skupaj dodeljenih okoli 148 milijonov ameriških dolarjev. Za ostale programe ministrstva za transport je bilo namenjeno: 833 milijonov ameriških dolarjev za *National Highway Traffic Safety Administration*, 528 milijonov dolarjev za *Federal Motor Carrier Safety Administration*, 1 milijardo za *Federal Railroad Administration* (Department of Transportation, 2008).

2.4.2 Environmental Protection Agency

Julija leta 1970, sta Bela hiša in ameriški kongres skupaj ustanovila *Environmental Protection Agency* (EPA), nekakšno okoljsko ministrstvo, ki se predvsem odziva na rastoče potrebe prebivalstva po čisti vodi, zraku in zemlji. Pred njeno ustanovitvijo, se država ni bila sposobna spopasti z onesnaženostjo, ki je vplivala na zdravje ljudi in uničevala naravo.

Environmental Protection Agency, je bila ustanovljena, da popravi škodo, ki je bila narejena in ustvari nove kriterije s katerimi bo možno zagotavljati čistejše okolje. Danes

agencija vodi v okoljskih znanostih, raziskovanjih, izobraževanjih in ugotovitvah na področju okolja.

Za javna dela so najpomembnejša finančna sredstva s katerimi razpolaga Environmental Protection Agency. V zadnjih letih, je bilo med 40 in 50 odstotki proračuna agencije dodeljenih za subvencije državnim okoljskim programom. Agencija subvencionira državne, neprofitne, in izobraževalne institucije in njihove raziskave, ki izboljšujejo znanstvene osnove za odločanje o nacionalnih okoljskih vprašanjih. Prav tako ponuja informacije državnim in lokalnim oblastem ter majhnim podjetjem o financiranju okoljskih del in projektov. Agencija zagotavlja druge finančne pomoči skozi programe kot so *Drinking Water State Revolving Fund*, *Clean Water State Revolving Fund* in *Brownfields* (About EPA, 2008).

Skozi financiranje teh programov, agencija zagotavlja delo tako neizobraženim delavcem, ki delajo predvsem na projektih, ki predvidevajo izgradnjo določene infrastrukture, kot tudi izobraženim delavcem, ki delajo na raznih raziskovalnih, izobraževalnih ali drugih projektih. Zaposleni ki delajo znotraj agencije, so visoko izobraženi in tehnično izučeni. Več kot 50 odstotkov je inženirjev, znanstvenikov in analitikov.

Trenutno *Environmental Protection Agency* zaposluje več kot 17.000 delavcev, poleg tega pa posredno prek različnih okoljskih projektov zagotavlja delo tudi drugim delavcem. Pri projektih sodelujejo z različnimi dejavnostmi, neprofitnimi organizacijami, državo, lokalnimi skupnostmi in ostalimi skupinami (Work at EPA, 2008).

Med večjimi projekti, ki jih *Environmental Protection Agency* financira je pod okriljem programa *Brownfield* tudi projekt financiranja preoblikovanja doline Rainier v Washingtonu.

Brownfield podpora, spodbuja investicije in delovna mesta z obnovo in preobrazbo onesnaženih področij in zapuščenih posesti v funkcionalno rabo. V letu 2008, naj bi po predvidevanjih zahtevana sredstva po nekaterih ocenah omogočila pomoč pri obnovi in preobrazbi več kot 1.000 brownfield področij v več kot 63 skupnostih.

Kot primer Brownfielda je Courtland Place v Rainier Courtu, ki ponuja 208 cenovno dostopnih stanovanj za starejše poleg tega pa tudi prostore za prodajalne. Več kot 30 let so zapuščena skladišča in smetišča kazila izgled ter ogrožala zdravje skupnosti. Skupina povezanih partnerjev (*King County; City of Seattle; Washington Department of Community, Trade, and Economic Development; Washington Department of Ecology; South East Effective Development; Senior Housing Assistance Group; in EPA*) je združila sredstva in znanja za uspešno izpeljavo projekta. Ta projekt je v to prizadeto območje prinesel upanje, za ustvarjanje novih delavnih mest, cenovno ugodne možnosti nakupa stanovanj in novo trgovinsko območje.

Proračun za leto 2008 je za izvajanje programov *Environmental Protection Agency* je namenil 7,78 milijard ameriških dolarjev, kar je za 260 milijonov dolarjev manj kot v lanskem letu. 22 milijonov ameriških dolarjev je bilo namenjeno *Water Security Initiative*, ki skrbi za ključno infrastrukturo, 688 milijonov je bilo namenjenih *Clean Water State, Drinking Water State Revolving Fund* je prejel 842 milijonov ameriških dolarjev, *Brownfields Assessment and Cleanup* 89 milijonov in *Clean Diesel Grants* 35 milijonov ameriških dolarjev. (Environmental Protection Agency, 2008).

2.4.3 The United States Army Corps of Engineers

United States Army Corps of Engineers, v nadaljevanju USACE, sestavlja 34.000 civilistov in 650 vojaških članov. Vojaški in civilni inženirji, znanstveniki in drugi specialisti se ukvarjajo predvsem z inženirskimi in okoljskimi problematikami. Poklici zaposlenih so raznovrstni, tako najdemo biologe, inženirje, geologe, hidrologe, upravljavce naravnih virov in druge profesionalne poklice, ki jih potrebujejo v določenih situacijah.

United States Army Corps of Engineers, zagotavlja razne javne tehnične storitve kot so: planiranje, načrtovanje, gradnje in upravljanje vodnih virov in drugih civilnih projektov (Regulacija voda, nadzor poplav, varstvo okolja, pomoč naravnih katastrofah, itd.). Poleg tega zagotavljajo tehnične storitve tudi za Ameriško vojsko, letalstvo in druge obrambne agencije (Who we are, 2008).

Proračunska sredstva so razdeljena med projekte glede na njihovo uporabno vrednost, merjeno s skupno nacionalno koristjo deljeno s skupnimi stroški projekta. Za projekte obnavljanja podvodnega ekosistema se uporabna vrednost meri s pomembnostjo projekta za okolje in stroškovno učinkovitost. Proračun osredotoča svoja sredstva na pomembnejše projekte, ki so že v gradnji in raje daje prednost končanju projektov, ki so že v teku, kot pa novim projektom. Prav tako financira študije prihodnjih projektov, ki imajo potencialni donos in visoke gospodarske in okoljske donose.

United States Army Corps of Engineers, igra osrednjo vlogo pri odzivanju na poplave, hurikane in druge naravne katastrofe. Administracija je za ta namen USACE namenila 40 milijonov ameriških dolarjev. Ta sredstva bodo omogočala USACE izsolati več osebja za učinkovito odzivnost, izboljšati med-agencijsko koordinacijo za pospešitev komunikacije z državnimi, lokalnimi in zveznimi agencijami, povečanje zaloge inventarja za delo v sili ter nakup dodatnih vozil za hiter odziv.

United States Army Corps of Engineers, je izvajal javna dela predvsem na gradbenem področju. Javna dela so bila razdeljena med šest prioritarnih projektov za katere je bilo namenjeno skupaj 446 milijonov ameriških dolarjev. Projekti so namenjeni predvsem zmanjševanju škode poplav, izboljšanju trgovskih poti in obnovi podvodnega ekosistema.

V tabeli 4 lahko vidimo, da je bilo največ sredstev namenjeno prav obnovi podvodnega ekosistema v Evergladesu v južni Floridi. Za ta projekt ja namenjeno 162 milijonov ameriških dolarjev. S temi sredstvi, naj bi USACE, po zgledu obnove podvodnega ekosistema v reki Kissimmee, izdelal študijo o obnovi področja okoli reke, ki bi oslabilo rečne tokove in doseglo dodatne koristi za tamkajšnji ekosistem.

Tabela 3: Prioritetni gradbeni projekti in sredstva namenjena za te projekte v letu 2008

<i>Prioritetni gradbeni projekti</i>	<i>Proračunska sredstva za leto 2008 (v milijonih ameriških dolarjev)</i>	<i>Namen projekta</i>
<i>Sims Bayou, Houston (TX)</i>	24	<i>Zmanjševanje škode poplav</i>
<i>New York/New Jersey Harbor (NY, NJ)</i>	91	<i>Trgovske poti</i>
<i>Olmsted Locks and Dam, Ohio River (IL, KY)</i>	104	<i>Trgovske poti</i>
<i>Oakland Harbor (CA)</i>	42	<i>Trgovske poti</i>
<i>Upper Mississippi River System Environmental Management Program (IL, IA, MN, MO, WI)</i>	23	<i>Trgovske poti</i>
<i>Everglades/South Florida Ecosystem Restoration (FL)</i>	162	<i>Obnova podvodnega ekosistema</i>

Vir: Corps Of Engineers - Civil Works, 2008.

V tabeli 4, najdemo izdatke glede na dejavnosti, ki jih USACE izvaja. Proračun za leto 2008 predvideva 6.500 milijonov ameriških dolarjev, kar je za 14,2 odstotkov manj kot v letu 2007. Največ, 2.471 milijonov ameriških dolarjev, je namenjenih za delovanje in vzdrževanje. Na drugem mestu je z 1.523 ameriških dolarjev gradnja, vendar je zanjo vsako leto namenjeno manj sredstev (Corps Of Engineers - Civil Works, 2008).

Tabela 4: Predvideni izdatki Army Corps of Engineers—Civil Works za leti 2007 in 2008 ter dejanski izdatki v letu 2006

<i>Army Corps of Engineers—Civil Works</i>			
<i>Izdatki</i>	<i>2006</i>	<i>ocenjeni</i>	
	<i>dejanski</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>
<i>Gradnja</i>	2,348	1,891	1,523
<i>Delovanje in vzdrževanje</i>	1,980	1,975	2,471
<i>Nadzor poplav, reka Mississippi in Tributaries</i>	396	291	260
<i>Nadzor poplav in obalne nevarnosti</i>	—	—	40
<i>Poizvedovanje</i>	164	134	90
<i>Urejevalni programi</i>	158	152	180
<i>Formerly Utilized Sites Remedial Action Program</i>	139	130	130
<i>Stroški</i>	152	142	177
<i>Office of Assistant Secretary (Civil Works)</i>	4	4	—
<i>Skupni izdatki</i>	6,964	7,578	6,501

Vir: Corps Of Engineers - Civil Works, 2008.

2.5 Problemi javnih del

Skozi zgodovino se je vloga javnih del stalno spreminjala, vendar so kljub pozitivnim efektom počasi izgubljala pomen. Soočala so se s problemi kot so problem zaznavanja potreb po javnih delih, problemom vrednotenja projektov javnih del ter problem vodenja projektov javnih del.

Prav s temi problemi so se ukvarjali Bent Flyvbjerg, Mette K. Skamris Holm, and Søren L. Buhl. Osredotočili so se predvsem kako točne so napovedane potrebe po javnih delih. V svojem članku so predstavili statistične ugotovitve o stopnjevanju stroškov pri projektih izgradnje prometne infrastrukture. V raziskavo sta zajela 258 projektov, različnih vrst, vrednih 90 milijard ameriških dolarjev.

Glavne ugotovitve avtorjev so naslednje:

- V devetih od desetih projektov izgradnje prometne infrastrukture, so bili stroški izgradnje podcenjeni.
- V železniških projektih, so bili dejanski stroški v povprečju za 45 odstotkov višji od predvidenih (SD=38).
- Za projekte izgradnje predorov in mostov, so bili dejanski stroški za 34 odstotkov višji od predvidenih (SD=30).
- Za cestne projekte, so bili dejanski stroški v povprečju za 20 odstotkov višji od predvidenih (SD=30).
- Za vse vrste projektov, so bili dejanski stroški v povprečju za 28 odstotkov višji od predvidenih (SD=39).
- Podcenjevanje stroškov je bilo zaznano v 20 državah na petih kontinentih; zdi se, da je to globalni fenomen.
- Podcenjevanje stroškov je bolj očitno v razvijajočih se državah kot pa v Severni Ameriki in Evropi (samo železniški projekti).
- Podcenjevanje stroškov se ni znižalo v zadnjih sedemdesetih letih. Nobeno izobraževanje, ki bi povečalo natančnost ocenjevanja stroškov ni bilo učinkovito.
- Podcenjevanje stroškov ne more biti razloženo z napakami in zdi se da bi bilo najbolje razloženo z strateškim napačnim prikazovanjem (npr. laganjem).
- Projekti izgradnje prometne infrastrukture niso bolj nagnjene k podcenjevanju stroškov kot ostale vrste večjih projektov.

Avtorji so prišli do zaključka, da so ocene stroškov uporabljene v javnih debatah, v medijih in pri odločanju za razvoj prometne infrastrukture, visoko, sistematično in pomembno zmotne. Prav tako tudi analiza stroškov in koristi, v katero so ocene stroškov vštete za izračun razvoja projekta. Napačna ocena stroškov bo najverjetneje vodila v napačno alokacijo rekih resursov, ki bo postopoma ustvarjala »luzerje« med tistimi, ki financirajo in uporabljajo infrastrukturo.

Avtorji poudarjajo, da na podlagi raziskave ni mogoče trditi, da bi se zasebni projekti izvrševali bolje od javnih, kar se tiče ocene stroškov. Posledica te pomembne in drage politike javnih del je, da tisti zakonodajalci, upravitelji, bankirji, predstavniki medijev in člani javnosti, ki cenijo objektivnost in profesionalnost, nebi smeli verjeti ocenam stroškov, ki jih predstavljajo zagovorniki infrastrukture in napovedovalci. Prav tako je pomembno, da bi morale pristojne institucije bolje nadzirati to področje in preprečevati korupcijo. Potrebno bi bilo povečati transparentnost, začeti uporabljati podrobnejše opise del, formulirati bi se morali natančni regulatorji, ki bi se uporabljali pri razvijanju in implementaciji projekta ter financiranje javnih projektov iz privatnega tveganega kapitala (Flyvbjerg & Holm & Buhl, 2002, str. 279-295).

3. JAVNA DELA V SLOVENIJI

V Sloveniji MDDSZ opredeljuje javna dela kot lokalne ali nacionalne zaposlitvene programe, ki so namenjeni aktiviranju brezposelnih oseb, njihovi socializaciji, ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti in spodbujanju razvoja novih delovnih mest in pritegnitev lokalnih skupnosti k reševanju brezposelnosti na njihovem območju. Ti programi se organizirajo zaradi izvajanja socialnovarstvenih, izobraževalnih, kulturnih, naravovarstvenih, komunalnih, kmetijskih in drugih programov.

Programi javnih del s področja socialnega in invalidskega varstva pomagajo tovrstnim društvom in institucijam pri razvoju in izvajanju programov, ki so namenjeni ciljnim skupinam uporabnikov (invalidi, odvisniki, ljudje v stiski, bolni ...). S temi programi bi postale storitve, ki morajo biti za uporabnike brezplačne, bolj dostopne in kakovostne.

Za otroke, mladostnike in odrasle osebe, ki so udeležene vzgojno-izobraževalnih dejavnosti se izvajajo opravila, ki podpirajo in dopolnjujejo osnovne dejavnosti. Izvajanje javnih del na tem področju ne sme finančno obremeniti udeležencev izobraževanja.

Programi javnih del s kulturnega področja je namenjen kulturnim organizacijam, s tem da se zagotavlja javni interes za kulturo, predvsem s povečanjem javne dostopnosti do kulturnih dobrin, evidentiranjem, ohranjanjem ter vzdrževanjem kulturne dediščine in razvoja.

Programi javnih del s področij komunale in naravo-varstva (urejanja javnih površin) se izvajajo na ravni občin. Programi podpirajo občine pri boljšem izvajanju enostavnih in pomožnih del pri urejanju okolja, ki so sezonske narave.

Na področju kmetijstva se javna dela izvajajo v pomoč organizacijam, institucijam, društvom, kmetijskim gospodarstvom in občinskim programom pri ohranjanju in

varovanju kulturne krajine, gozdov, pri razvoju podeželja in kot pomoč društveni dejavnosti na podeželju (društva podeželskih žena, društva podeželske mladine).

V področje javnih del spadajo tudi razvojno naravnani programi, ki niso uvrščeni v zgoraj navedena področja. Razvojni program se lahko izvaja največ dve leti.

Izvajalci javnih del so lahko le neprofitni delodajalci. Javna dela organizirajo delodajalci ali druge organizacije za tiste dejavnosti, katerih cilj ni pridobivanje dobička in kadar z dejavnostjo, ki se izvaja v okviru javnih del, ne povzročajo nelojalne konkurence na trgu (Program javna dela za leti 2007 in 2008, 2006, str. 8-9).

3.1 Organizacija javnih del

Pri organizaciji in izvajanju sodelujejo trije subjekti: Zavod RS za zaposlovanje, naročniki javnih del ter izvajalci javnih del.

Naloge Zavoda RS za zaposlovanje so, da izvede izbor programov javnih del v skladu z javnim razpisom, napoti brezposelne osebe v programe javnih del, zagotavlja sredstva za del stroškov izhodiščnih plač za udeležence programov javnih del, pokriva stroške programov pospeševanja poklicnega in osebnostnega razvoja, stroške prevoza na delo in stroške prehrane, povrnitev stroškov zdravniškega pregleda ter sredstva za organizacijo javnih del za udeležence programov javnih del ter spremlja in nadzira izvajanje javnih del.

Za lokalne programe javnih del so naročniki javnih del praviloma lokalne skupnosti, za programe nacionalnega pomena pa so praviloma naročniki pristojna ministrstva. Naloge naročnikov so, da zagotavlja, da za izvajanje programa javnega dela obstaja javni interes ter da zagotavlja sredstva za pokrivanje razlike do izhodiščnih plač in stroškov za nagrajevanje uspešnosti brezposelnih oseb in materialnih stroškov (vključno s stroški prostorov in potrebne opreme) ter dodatkov za posebne obremenitve pri delu, če le-teh ne zagotavlja izvajalec.

Zadnja skupina so izvajalci, delodajalci ali druge organizacije, ki z javnimi deli ne izvajajo dejavnosti, katerih cilj je pridobivanje dobička oziroma s katerimi bi na trgu povzročile nelojalno konkurenco. Naloge izvajalca so, da z udeležencem javnih del sklene posebno pogodbo o zaposlitvi, zagotavlja, da se program javnega dela izvaja v skladu s potrjeno vsebino, zagotavlja strokovno vodenje programa in mentorstvo udeležencem, zagotavlja izvajanje programa v skladu s predpisi o varnosti in zdravju pri delu, vodi dnevno evidenco o prisotnosti udeležencev, obračuna in izplača plače udeležencem, udeležencem zagotavlja, da se vključujejo v programe usposabljanja in izobraževanja ter da aktivno iščejo zaposlitev.

Medsebojno sodelovanje med partnerji določa pogodba o izvajanju javnih del. Program javnih del in število vključenih oseb, ki se financirajo v teh programih, določi v okviru programa ukrepov aktivne politike zaposlovanja za proračunsko obdobje Vlada Republike Slovenije.

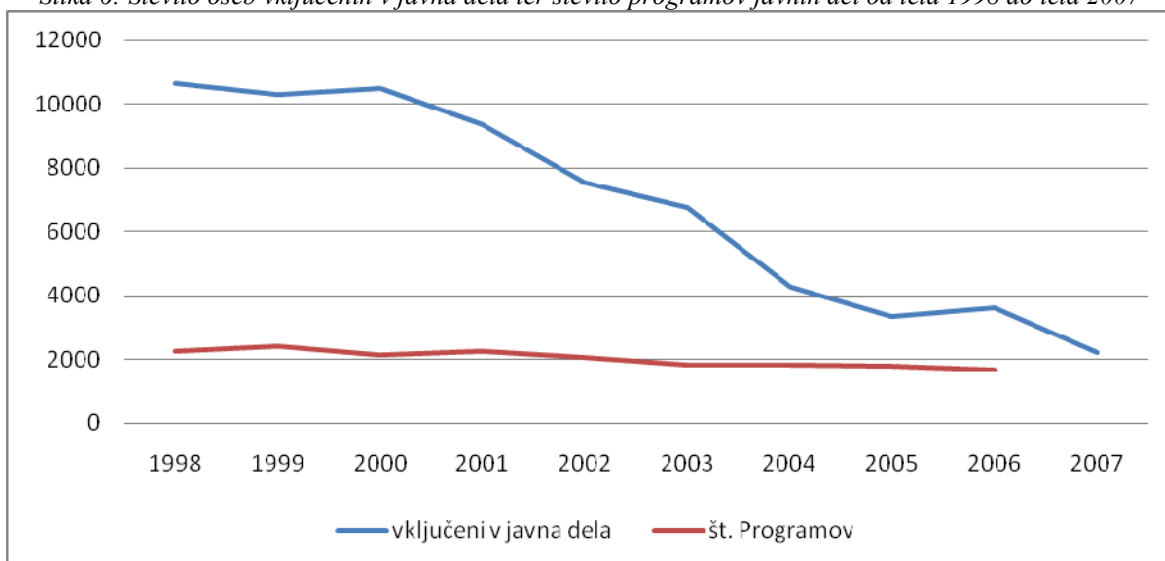
V primeru da v celoti zagotavlja sredstva za izvajanje programov javnih del, lahko le te sprejme tudi občina. V takem primeru pristojna razpisna komisija za izbor javnih del ugotovi ali je program v skladu z razpisnimi kriteriji. Zavod napoti ustrezne brezposelne osebe in izvaja nalogo nadzora nad izvajanjem javnega dela.

3.2 Javna dela v obdobju od 1991 do 2006

V Sloveniji so se prvi poskusi uvajanja javnih del začeli leta 1990. V tistem obdobju se je Slovenija spopadala z visoko brezposelnostjo in začeli so se pojavljati prvi poskusni programi javnih del po vzoru evropskih držav. Med prvimi programi javnih del so bila sanacijska dela za odpravo posledic poplav v letu 1990, v katere je bilo vključenih 82 brezposelnih oseb, program celjskih vrtcev, v katerem je sodelovalo 10 oseb, prenova gradu v Negovi, kjer je sodelovalo 23 oseb in razna vzdrževalna dela in urejanje okolja na lokalni ravni.

V letu 1991 je bila sprejeta nova zakonodaja, ki je javnim delom postavila pravno osnovo. Sledil je prvi razpis javnih del. Realizirano je bilo 135 od predvidenih 245 programov, v njih pa je bilo vključeno 1.248 (2.691 predvidenih). Redno zaposlitev preko javnih del je našlo 57 brezposelnih delavcev. Do leta 1999 se je število programov postopoma povečevalo. Tako se je v tem letu izvajalo 2.412 programov. Po letu 1999 je sledil trend upadanja števila programov, leto kasneje pa tudi upadanje števila udeležencev programa. Iz slike 6, na strani 31, je razvidno, da se je število programov od leta 1999, ko se je izvajalo 2412 programov, do leta 2006 zmanjšalo za 568 programov (30,9 odstotkov). V enakem obdobju pa je prišlo do drastičnega vpada števila oseb vključenih v javna dela. Leta 1999 je bilo vključenih 10.296 oseb, sledil je majhen porast v letu 2002 nato pa padec vse do leta 2005, ko je število oseb vključenih v javna dela znašalo 3.374. V letu 2006 je število naraslo na 3.635 nato pa doseglo najnižjo raven v letu 2007, ko je bilo v javna dela vključenih 2.232 oseb.

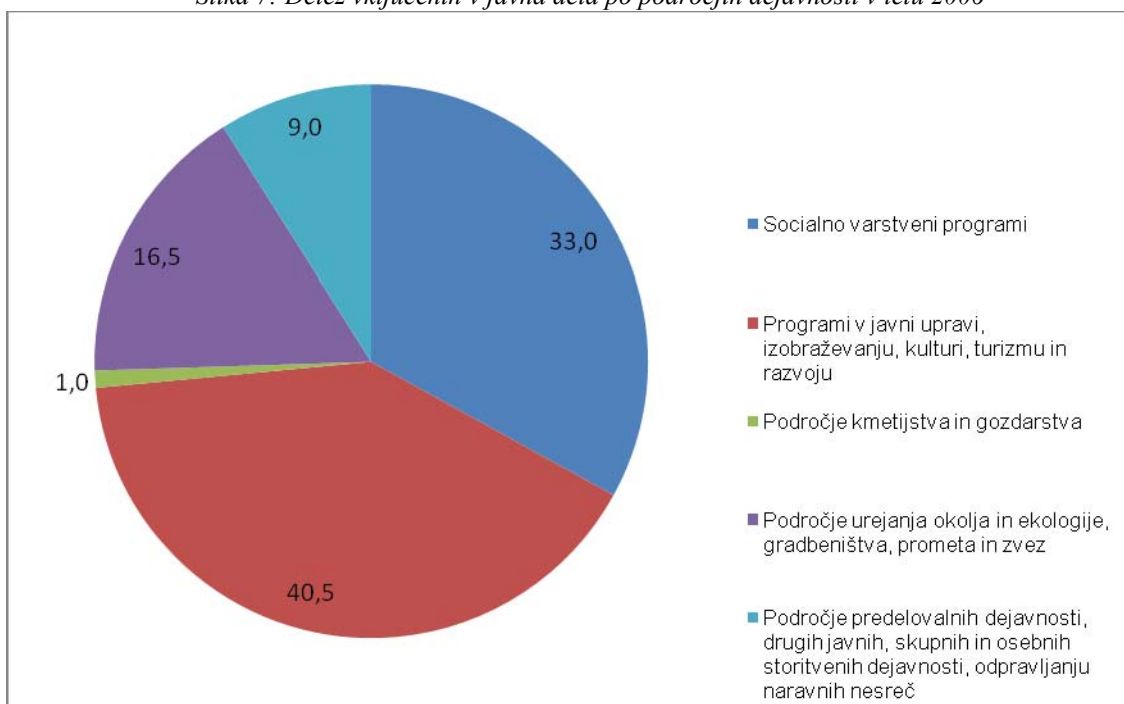
Slika 6: Število oseb vključenih v javna dela ter število programov javnih del od leta 1998 do leta 2007

Vir: Letna poročila Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje od leta 1998 do leta 2007.

Največ udeležencev (448), javnih del je bilo vključenih v komunalna dela in dela s področja socialnega varstva, kulture, izobraževanja, itd. (420). V usposabljanja se je vključilo 873 oseb, kar je predstavljalo 70 odstotkov vseh udeležencev.

Slika 7: Delež vključenih v javna dela po področjih dejavnosti v letu 2006

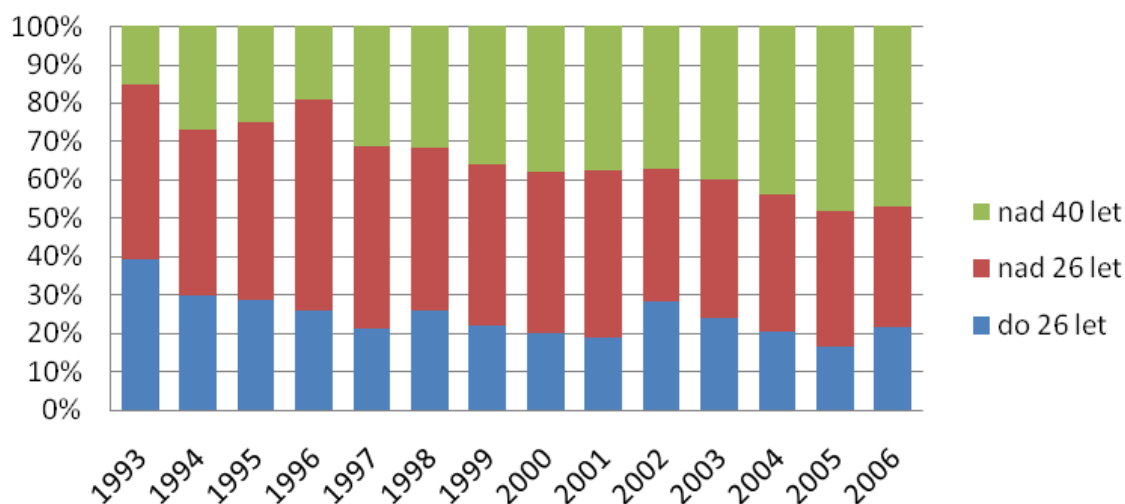
Vir: Letna poročila Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje od leta 1998 do leta 2007.

Do leta 2006, se je delež vključenih v javna dela po področjih dejavnosti nekoliko spremenil. Iz slike 7 je razvidno, da je največji delež oseb (40,5 %), ki so vključene v javna dela, vključene v programe javne uprave, izobraževanja, kulture, turizma in razvoja. Okoli eno tretjino oseb je vključenih v programe socialnega varstva. Sledijo še, področje urejanja

okolja in ekologije, gradbeništva, prometa in zvez (16,5 %), področje predelovalnih dejavnosti, drugih javnih, skupnih in osebnih storitvenih dejavnosti, odpravljanju naravnih nesreč (9,0 %), ter področje kmetijstva in gozdarstva (1,0 %).

Od leta 1993 se je spremenila tudi starostna struktura udeležencev. V letu 1993 so najmanjši delež udeležencev javnih del predstavljali udeleženci starejši od 40 let, do leta 2006 pa se je ta delež povečal in tako predstavljajo največji delež udeležencev v javnih delih. Odstotek oseb starih več kot 40 let, ki so udeležene v javnih delih se je tako iz 15,4 odstotka v letu 1993 povečal na 47,1 odstotek v letu 2006. Delež udeležencev do 26 let se je od leta 1993 do 2006 znižal iz 39,3 odstotkov na 21,5 odstotkov. Delež udeležencev med 26 in 40 letom pa se je v tem obdobju znižal iz 45,3 odstotkov na 31,4 odstotkov.

Slika 8: Starostna struktura udeležencev javnih del v letih od 1993 do 2006

Vir: Letna poročila Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje od leta 1998 do leta 2007.

Tabela 5 na strani 33, prikazuje podrobnejšo starostno strukturo udeležencev javnih del. Največja skupina oseb (osebe stare 50 let ali več) predstavlja 28,4 odstotkov vseh udeležencev, kar je 1.339 udeležencev. Sledi ji skupina oseb starih med 18 in 26 letom in predstavlja 21,1 odstotkov udeležencev.

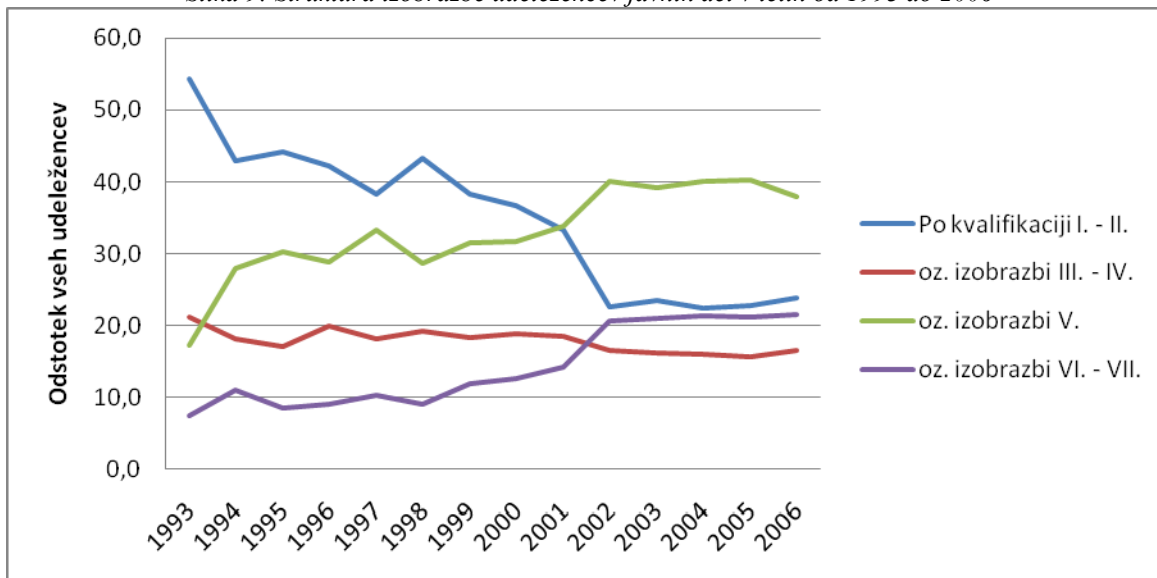
Tabela 5: Starostna struktura vključenih udeležencev v javna dela v letu 2006

Struktura	Število vključenih	Delež vključenih
	v letu 2006	v letu 2006 (v %)
Po starosti		
do 18 let	21	0,4
18 do 26 let	999	21,1
26 do 30 let	684	14,5
30 do 40 let	799	16,9
40 do 50 let	884	18,7
50 let in več	1.339	28,4

Vir: Letna poročila Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje od leta 1998 do leta 2007.

V obdobju od leta 1993 do 2006 lahko opazimo, da se zmanjšuje odstotek udeležencev z nižjo izobrazbo, povečuje pa se odstotek udeležencev z višjo izobrazbo. V programih javnih del so v letu 1993 prevladovali udeleženci s prvo in drugo stopnjo izobrazbe (54,3 odstotkov vseh udeležencev), sledili so udeleženci s tretjo in četrto stopnjo izobrazbe z 21,1 odstotka ter udeleženci s peto stopnjo izobrazbe s 17,2 odstotka. Najmanjši delež so predstavljali udeleženci s šesto in sedmo stopnjo izobrazbe, ki je znašal 7,4 odstotka. Do leta 2006 se je struktura precej spremenila. 37,9 odstotkov vseh udeležencev so predstavljali udeleženci s peto stopnjo izobrazbe, sledili so jim udeleženci s prvo in drugo (24 odstotkov) ter udeleženci s šesto in sedmo stopnjo izobrazbe (21,6 odstotkov). Na zadnjem mestu so udeleženci s tretjo in četrto stopnjo izobrazbe (16,5 odstotkov).

Slika 9: Struktura izobrazbe udeležencev javnih del v letih od 1993 do 2006

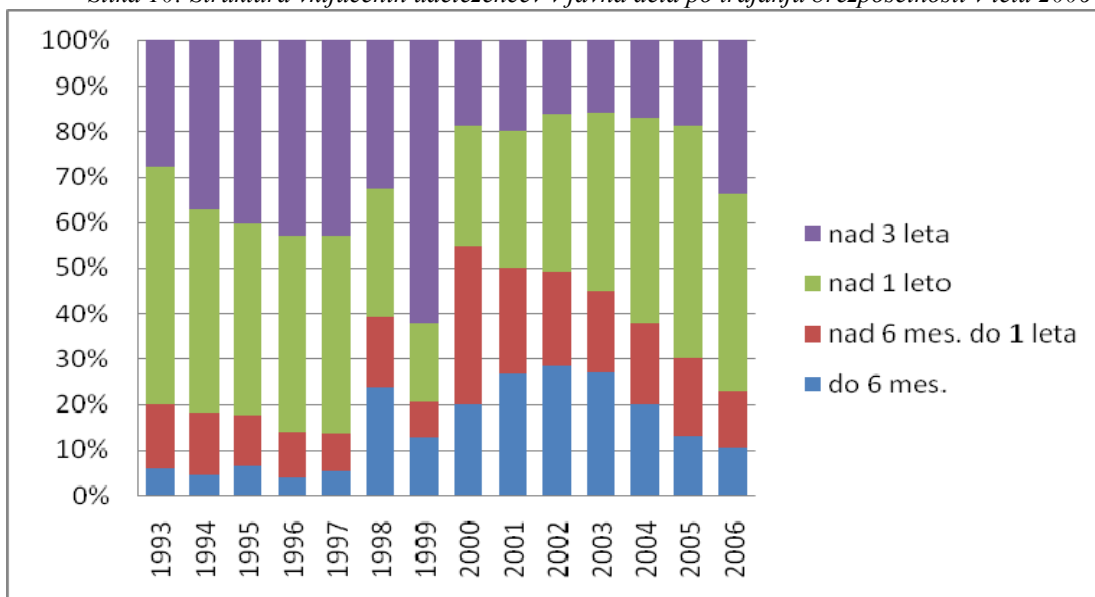
Vir: Letna poročila Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje od leta 1998 do leta 2007.

Struktura izobrazbe udeležencev javnih del je močno povezana z deležem vključenih v javna dela po področjih dejavnosti. To je jasno razvidno iz slike 7, na strani 31 in slike 9. V letu 1993, ko so prevladovali udeleženci s prvo in drugo stopnjo izobrazbe, je prav tako prevladoval delež vključenih v komunalna dela. Po letu 1993 je začel rasti delež

udeležencev s peto, šesto in sedmo stopnjo izobrazbe, na drugi strani pa se je začel zmanjševati delež udeležencev s prvo, drugo, tretjo in četrto stopnjo izobrazbe. To se je odrazilo v deležih vključenih v javna dela po področjih dejavnosti. Tako so se v letu 2006 udeleženci vključevali predvsem v »intelektualna« področja (javna uprava, izobraževanje, kultura, turizem in razvoj, socialna varnost...), delež vključenih na področju urejanja okolja, ekologije, gradbeništva, prometa in zvez pa se je bistveno zmanjšal.

V letu 2006 je več kot 75 odstotkov udeležencev javnih del čakalo več kot eno leto za vključitev v javna dela. Tako je bilo 2.055 udeležencev s čakalno dobo 1 leto ali več ter 1.588 udeležencev s čakalno dobo daljšo od treh let. Udeležencev s čakalno dobo do 6 mesecev je bilo le 494 kar predstavlja 10,4 odstotka vseh udeležencev. Iz slike 10 je razvidno, da je čakalna doba od leta 1993 do 2006 stalno nihala.

Slika 10: Struktura vključenih udeležencev v javna dela po trajanju brezposelnosti v letu 2006

Vir: Letna poročila Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje od leta 1998 do leta 2007.

3.3 Program javna dela za leti 2007 in 2008

Vlada Republike Slovenije je 26. oktobra 2006 sprejela program Javna dela za leti 2007 in 2008. Program je v prvi vrsti namenjen povečanju aktivnosti brezposelnih oseb, povečanju njihove socialne vključenosti in ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti ter spodbujanju razvoja delovnih mest. Skupine na katere program cilja, so predvsem dolgotrajno brezposelne osebe, ki jim z rednim posredovanjem dela ni mogoče zagotoviti zaposlitve (Dobrih 7 milijard tolarjev za javna dela v naslednjih dveh letih, 2006).

Pravno podlago za izvajanje javnih del dajejo Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, Pravilnik o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja, Pravilnik o financiranju javnih del, sklep Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (v

nadaljevanju: MDDSZ), s katerim se določajo območja z višjo stopnjo brezposelnosti od povprečne v Republiki Sloveniji, in javnega razpisa za izbor programov javnih del v Republiki Sloveniji (Program javna dela za leti 2007 in 2008, 2006, str. 8).

Sredstva za izvajanje programov javnih del zagotavljajo tako Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, kot tudi razni naročniki in izvajalci javnih del. Za izvedbo programa so bila glede na predlog proračuna Republike Slovenije za leti 2007-2008, sredstva v višini približno 14 milijonov evrov za leto 2007 ter približno 16,7 milijonov evrov za leto 2008 (Dobrih 7 milijard tolarjev za javna dela v naslednjih dveh letih, 2006).

Za spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb (brezposelne osebe, ki so brez dela vsaj 12 mesecev v zadnjih 16 mesecih) je za leto 2008 namenjeno 5,3 milijonov evrov in predvideva, da bo vključeval 700 oseb. Izvajalec je Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Za pomoč na domu in osebno asistenco je namenjeno 2,8 milijonov evrov in naj bil vključeval 400 oseb (Ukrepi aktivne politike zaposlovanja za leto 2008, 2008, str. 3)

Cilji Programa za leto 2008 so:

- v javna dela bo povprečno vključenih 2700 brezposelnih oseb na mesec oziroma 3800 na letni ravni,
- odstotek udeležencev javnih del bo vključenih v programe usposabljanja in izobraževanja za potrebe izvajanja javnega dela,
- v javna dela bo vključenih najmanj 50 odstotkov brezposelnih oseb, ki so prejemniki denarnega nadomestila in denarne socialne pomoči,
- v šestih mesecih po končanem Programu (30. 6. 2009) bo iz javnih del prešlo v redno zaposlitev 25 odstotkov udeležencev,
- 10 odstotkov vključenih udeležencev v programe javnih del v letu 2008 bo prešlo v zaposlitev (od 1. 1. 2008 do 31. 12. 2008).

Ciljna skupina brezposelnih oseb lokalnih in nacionalnih programov javnih del so brezposelni, ki najteže najdejo zaposlitev, in sicer dolgotrajno brezposelne osebe, prijavljene na zavodu 12 mesecev v zadnjih 18 mesecih, in brezposelni Romi (Program javna dela za leti 2007 in 2008, 2006, str. 8-9).

SKLEP

Velika gospodarska kriza je bila najdaljša in najhujša gospodarska kriza, ki jo je zahodni svet kdajkoli doživel. Začetek Velike gospodarske krize v ZDA leta 1928 je povezan z zlatim standardom, omejevanjem kreditov, paniko v bančnem sektorju ter posredno tudi z Velikim zlomom na trgu vrednostnih papirjev.

Kriza je prizadela predvsem industrijske države in povzročila drastičen upad mednarodne menjave, dohodkov, prihodkov od davkov, cen, dobičkov in povečanje brezposelnosti. Brezposelnost se je v obdobju krize drastično povečala. Med letom 1930 in 1938 je brezposelnost znašala 26,1 odstotka.

Ameriško gospodarstvo se je le težka pobiralo po gospodarski krizi. Ameriška administracija pod vodstvom takratnega predsednika Franklina D. Roosevelta je med letoma 1933 in 1939 zasnovala program, katerega cilj je bil spodbujanje gospodarske rasti in reforme na področju industrije, kmetijstva, financ, trga dela, trga nepremičnin itd.

Večina reform znanih pod imenom New Deal, je bilo sprejetih v prvih treh mesecih Rooseveltovega predsedovanja. Administracija si je kot eno izmed glavnih nalog zadala zmanjšanje brezposelnosti delavcev. Ustanovila je agencije kot sta na primer WPA in CCC, za razdelitev kratkoročne državne pomoči in zagotovitev začasnih zaposlitev, pogodbenih zaposlitev itd. Poleg zmanjšanja brezposelnosti, se je administracija borila tudi s povišanjem cen in plač. Predlog, ki ga je Roosevelt poslal v kongres, je zajemal industrijsko politiko in politiko trga dela, katerih namen je bil omejevanje konkurence in dvig pogajalskih moči delavcev. New Deal je bil razdeljen na dve fazi uvajanja novih politik. Prva faza, ki je trajala od leta 1933 do leta 1935 je bila NIRA, ki je z omejevanjem konkurence ustvarjala rente s tem, ko je določena podjetja, ki so takoj zvišala plače in sprejela kolektiva pogajanja s sindikati oprostila pregona zaradi izkoriščanja monopolnega položaja. Druga faza je bila uvedena po odločbi vrhovnega sodišča leta 1935, da je NIRA akt neustaven. Odločitev sodišča je preprečila Rooseveltov poskus zvišanja plač, zato je vlada v veliki meri ignorirala protikartelne zakone in izdala NLRA, ki je okrepil nekatere delavske ukrepe iz NIRA.

Programi javnih del v New Dealu, so bili predvsem odgovor na visoko brezposelnost, ki jo je povzročila gospodarska kriza. Prva skrb je bila pomoč delavcem pri iskanju zaposlitve in stimulirati gospodarstvo. Ti programi so zaposlovali tako moške kot ženske ter tudi mlade od 16 do 25 let. Med projekti so prevladovali projekti izgradnje javne infrastrukture (gradnja cest, železnic, šol, bolnic, parkov...).

Pomen javnih del v New Dealu ni bil samo v reševanju brezposelnosti. Javna dela so imela pozitivne učinke tudi na drugih področjih, kot so ustvarjanje skupne infrastrukture, ki je v trajni rabi in uvedla nekakšen model zveznega in lokalnega ter javnega in zasebnega partnerstva. Seveda so se programi javnih del soočali tudi z nekaterimi problemi, kot so rasna in spolna diskriminacija ter razlikovanje med različnimi družbenimi položaji. Programi so bili v osnovi resda nediskriminatorni, vendar so se problemi največkrat pojavljali na lokalni ravni. To je bilo še posebej opazno v južnih zveznih državah. Diskriminacija se je tudi razlikovala glede na posamezne programe. Izstopal je predvsem *Public Works Administration*, kjer so bila rasna razlikovanja očitna.

Po vojni se je vloga javnih del bistveno spremenila. Javna dela so po vojni skoraj izginila, saj skoraj dve desetletji po New Dealu ameriška vlada ni financirala nobenega programa za ustvarjanje delovnih mest. Takšno stanje je trajalo do leta 1962, ko so se začeli programi spet oživljati. Širjenje programov je doseglo vrh v letu 1978, nato pa so se programi zaposlovanja drug za drugim začeli krčiti. Razloge za umikanje podpore tem programom lahko najdemo v treh faktorjih. Prvi, je poročanje medijev o zlorabah lokalnih administracij. Drugi faktor predstavlja navdušenje politikov za javna dela, ki so onemogočala izvolitev višje plačanih delodajalcev. Tretji je nastal, ko se je z padcem brezposelnosti zanimanje javnosti preusmerilo na problem inflacije. Danes so javna dela skoraj dokončno izgubila svoj ugled, vendar ne glede na to, lahko rečemo, da so ti programi imeli velik vpliv na zmanjšanje brezposelnosti. Prav tako so pozitivno vplivali na izobraževanje, ki je pripomoglo k povečanju prihodkov zaposlenih.

V letu 2004 so državni izdatki za javna dela v ZDA znašali 89 milijard ameriških dolarjev, lokalni izdatki pa so znašali 196 milijard ameriških dolarjev. Največje državne in lokalne izdatke so imela javna dela na področju avtocest. Avtocestam sledijo izdatki za oskrbo z vodo, promet, kanalizacijo, odpadke, zračni promet in vodne transporte ter terminale. Programe javnih del so večinoma organizirani s strani ministrstva za transport, agencije za varstvo okolja ter *United States Army Corps of Engineers*. Programi se izvajajo na državnih, zveznih in lokalnih ravneh.

Tako kot v ZDA se tudi v Sloveniji javna dela izvajajo tako na lokalni, kot tudi na državni ravni. Javna dela v Sloveniji pa se od javnih del v ZDA bistveno razlikujejo glede na vrste programov javnih del. V ZDA prevladujejo javna dela predvsem v gradbeništvu (avtoceste, zračni promet, vodni transport in terminali, kanalizacija,...), med tem ko v Sloveniji največji delež oseb vključenih v javna dela predstavlja tiste, ki so vključeni v programe javne uprave, izobraževanje, kulturo ter v turizem in razvoj (40,5 %). Delež oseb, ki so vključene v programe na področju ekologije, gradbeništva, prometa in zvez znaša le 16,5 odstotkov. Sama organiziranost javnih del je zelo podobna med Slovenijo in ZDA. Za lokalne programe javnih del so naročniki javnih del praviloma lokalne skupnosti, za programe nacionalnega pomena pa so praviloma naročniki pristojna ministrstva.

V Sloveniji se je število oseb vključenih v programe javnih del v zadnjih letih vztrajno zmanjševalo, tako je bilo v letu 1999 v programe javnih del vključenih 10.296 oseb, leta 2007 pa je bilo v te programe vključenih le še 2.232. Prav tako je vpadlo tudi število programov javnih del. Leta 1999 je bilo le teh še 2.412, v letu 2006 pa se je izvajalo 1.844 programov. Prav tako se je v zadnjih letih spremenila starostna struktura udeležencev. Še v letu 1993 so najmanjši delež udeležencev javnih del predstavljali udeleženci starejši od 40 let (15,4 %), do leta 2006 pa se je ta delež povečal na 47,1 odstotkov. Od leta 1993 do leta 2006 se je spremenila tudi izobrazbena struktura udeležencev. Tako so v letu 2006 prevladovali udeleženci s peto stopnjo izobrazbe, med tem ko se je delež udeležencev s prvo in drugo stopnjo izobrazbe bistveno zmanjšal.

Ko govorimo o javnih delih so pomembni tudi stroški samih javnih del. Zaradi netočnih napovedi potreb po javnih delih pogosto prihaja do stopnjevanja stroškov, zlasti pri projektih izgradnje prometne infrastrukture. Raziskave so pokazale, da ocene stroškov uporabljene v javnih debatah, v medijih in pri odločanju za razvoj prometne infrastrukture so visoko, sistematično in pomembno zmotne. Prav tako tudi analiza stroškov in koristi v katero so ocene stroškov všteti za izračun razvoja projekta. Napačna ocena stroškov vodi v napačno alokacijo redkih resursov, ki postopoma ustvarja izgube tistim, ki financirajo in uporabljajo infrastrukturo. Seveda pa pri tem ne moremo trditi, da bi se zasebni projekti izvrševali bolje od javnih, kar se tiče ocene stroškov.

Posledica te pomembne in drage politike javnih del je, da tisti zakonodajalci, upravitelji, bankirji, predstavniki medijev in člani javnosti, ki cenijo objektivnost in profesionalnost, nebi smeli verjeti ocenam stroškov, ki jih predstavljajo zagovorniki infrastrukture in napovedovalci. Prav tako je pomembno, da bi morale pristojne institucije bolje nadzirata to področje in preprečevati korupcijo. Potrebno bi bilo povečati transparentnost, začeti uporabljati podrobnejše opise del, formulirati bi se morali natančni regulatorji, ki bi se uporabljali pri razvijanju in implementaciji projekta ter financiranje javnih projektov iz privatnega tveganega kapitala.

LITERATURA IN VIRI

1. *About EPA [U.S. Environmental Protection Agency]*. Najdeno 1. maja 2008 na spletnem naslovu: <http://www.epa.gov/epahome/aboutepa.htm>
2. Civil Works Administration. July 1, 2005. *Ohio History Central*. Najdeno 4. maja 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ohiohistorycentral.org/entry.php?rec=863>
3. Cole, H. & Ohanian, L. (2004). New Deal Policies and the Persistence of the Great Depression: A General Equilibrium Analysis. *Journal of Political Economy*, 112(4), 779-816.
4. *Corps of Engineers - Civil Works [Budget of the United States Government, Fiscal Year 2008]*. Najdeno 12. maja 2008 na spletnem naslovu: <http://www.whitehouse.gov/omb/budget/fy2008/corps.html>
5. *Department of Transportation [Budget of the United States Government, Fiscal Year 2008]*. Najdeno 1. maja 2008 na spletnem naslovu: <http://www.whitehouse.gov/omb/budget/fy2008/transportation.html>
6. *Dobrih 7 milijard tolarjev za javna dela v naslednjih dveh letih (2006) [Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve]*. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu: <http://www.mdds.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/12106/5335/>
7. *Encyclopædia Britannica. Ultimate Reference Suite*. (2008).
8. *Environmental Protection Agency [Budget of the United States Government, Fiscal Year 2008]*. Najdeno 1. maja 2008 na spletnem naslovu: <http://www.whitehouse.gov/omb/budget/fy2008/epa.html>
9. Ferkolj I. (1994). *Vloga javnih del v ZDA v obdobju velike krize in pomen javnih del danes v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
10. Flyvbjerg, B., Holm, M. S. & Buhl, S. (2002). Underestimating Costs in Public Works Projects: Error or Lie?. *Journal of the American Planning Association*, 68 (3), 279.
11. *Javna dela [Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje]*. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/lp07/Slovenija/index.htm>
12. Leighninger, R. (2000). Public Investment or Pork: The Meaning of New Deal Public Works. *Journal of Progressive Human Services*, 2000, 11 (2), 29-50.
13. *Letno poročilo 1998 [Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje]*. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/lp98/Slovenija/index.htm>
14. *Letno poročilo 1999 [Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje]*. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/lp99/Slovenija/index.htm>
15. *Letno poročilo 2000 [Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje]*. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/lp00/Slovenija/index.htm>

16. *Letno poročilo 2001 [Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje]*. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/lp01/Slovenija/index.htm>
17. *Letno poročilo 2002 [Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje]*. Najdeno 20. junija 6.2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/lp02/Slovenija/index.htm>
18. *Letno poročilo 2003 [Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje]*. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/lp03/slovenija/Main.htm>
19. *Letno poročilo 2004 [Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje]*. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/lp04/Slovenija/index.htm>
20. *Letno poročilo 2005 [Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje]*. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/lp05/Slovenija/index.htm>
21. *Letno poročilo 2006 [Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje]*. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/lp06/Slovenija/index.htm>
22. *Letno poročilo 2007 [Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje]*. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/letnaporocila.htm>
23. Levitan, S.A. & Gallo, F. (1991). Wanted: Federal Public Service Program. *Challenge*, 34 (3), 32-40.
24. New Deal Youth Programs: CCC and NYA. *Congressional Digest*, 42 (12), 292.
25. *Program javna dela za leti 2007 in 2008 [Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve]*. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/JavniRazpisi/03-11-06/ProgramJD2007-2008.pdf>
26. Romer, Christina D. (2003). Great Depression. *Encyclopædia Britannica*. Najdeno 1. aprila 2008 na spletnem naslovu: http://emlab.berkeley.edu/users/cromer/great_depression.pdf
27. Rothermund, D. (1996). *The Global Impact of The Great Depression 1929 – 1939*. London: Routledge.
28. *State and Local Governments--Expenditures for Public Works [U.S. Census Bureau]*. Najdeno 12. maja 2008 na spletnem naslovu: <http://www.census.gov/compendia/statab/tables/08s0424.xls>
29. Temin, P. (1993). *Lessons from the Great Depression*. ZDA: MIT Press.
30. *Ukrepi aktivne politike zaposlovanja za leto 2008 [Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve]*. Najdeno 24. maja 2008 na spletnem naslovu: http://www.zavodzaposlovanje.si/slo/Dejavnost/Programi/apz_2007_2013.pdf
31. *Who we are [US Army Corps of Engineers]*. Najdeno 12. maja 2008 na spletnem naslovu: <http://www.usace.army.mil/who/>

32. *Work at EPA [U.S. Environmental Protection Agency]*. Najdeno 1. maja 2008 na spletnem naslovu: <http://www.epa.gov/epahrist/careers/work.html>

PRILOGI

Priloga 1: Slovar kratic

Kratica	Razlaga
AAA	Agricultural Adjustment Administration
BDP	Bruto družbeni proizvod
CCC	Civilian Conservation Corps
CETA	Comprehensive Employment and Training Act
CWA	Civil Works Administration
DOJ	Department of Justice
EPA	Environmental Protection Agency
FAA	Federal Aviation Administration
FDIC	Federal Deposit Insurance Corporation
FERA	Federal Emergency Relief Administration
FHWA	Federal Highway Administration
JTPA	Job Training Partnership Act
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
NIRA	National Industrial Recovery Act
NLRA	National Labor Relations Act
NLRB	National Labour Relations Board
NRA	National Recovery Act
NYA	National Youth Administration
PWA	Public Works Administration
REI	Resident Engineer/Inspector
SD	Standardna deviacija (odklon)
SEC	Securities and Exchange Commission
TVA	Tennessee Valley Authority
U.S.	United States
USACE	United States Army Corps of Engineers
WPA	Progress Administration Works
ZDA	Združene države Amerike

Priloga 2: Državni in lokalni vladni izdatki za javna dela v ZDA: 1990 do 2004

Tabela 1: Državni in lokalni vladni izdatki za javna dela v ZDA: 1990 do 2004

	Skupaj	Avtoceste	Zračni promet	Vodni promet in terminali	Kanalizacija	Ravnanje z odpadki	Oskrba z vodo	Promet
1990: Skupaj	161.359	68.370	9.290	2.168	22.785	12.829	24.621	21.296
Državni	50.206	42.056	915	572	1.097	1.304	188	4.074
Lokalni	111.153	26.314	8.375	1.596	21.688	11.525	24.433	17.222
Naložbe v osnovna sredstva (v odstotkih)	41,4	54,1	58,3	45,9	45,0	11,4	26,4	24,7
1995: Skupaj	180.148	77.109	8.397	2.309	23.583	14.990	28.041	25.719
Državni	56.392	46.893	783	604	1.462	1.658	178	4.814
Lokalni	123.756	30.216	7.614	1.706	22.121	13.331	27.863	20.904
Naložbe v osnovna sredstva (v odstotkih)	40,7	55,2	45,3	47,7	37,7	13,2	26,6	29,2
1996: Skupaj	184.739	79.092	8.793	2.578	24.665	14.700	28.950	25.961
Državni	57.847	47.548	796	784	1.527	1.620	184	5.388
Lokalni	126.892	31.545	7.997	1.794	23.138	13.080	28.766	20.573
Naložbe v osnovna sredstva (v odstotkih)	40,2	54,9	43,4	48,3	37,8	10,4	25,5	29,0
1997: Skupaj	194.207	82.062	10.136	2.809	25.667	15.682	31.176	26.675
Državni	58.593	48.773	883	739	1.098	1.677	164	5.260
Lokalni	135.614	33.289	9.253	2.070	24.570	14.005	31.012	21.415
Naložbe v osnovna sredstva (v odstotkih)	40,5	54,8	48,1	49,0	37,4	10,0	28,0	28,2
1998: Skupaj	201.833	87.214	10.459	2.785	25.647	16.118	32.069	27.542
Državni	62.556	51.971	810	830	1.132	1.988	172	5.653
Lokalni	139.277	35.243	9.649	1.955	24.515	14.130	31.897	21.889
Naložbe v osnovna sredstva (v odstotkih)	40,4	55,1	47,8	45,0	35,3	10,6	27,0	28,0

Se nadaljuje

Nadaljevanje

	<i>Skupaj</i>	<i>Avtoceste</i>	<i>Zračni promet</i>	<i>Vodni promet in terminali</i>	<i>Kanalizacija</i>	<i>Ravnanje z odpadki</i>	<i>Oskrba z vodo</i>	<i>Promet</i>
1999: Skupaj	214.378	93.018	12.632	3.070	26.980	16.067	34.089	28.522
<i>Državni</i>	67.392	56.242	1.013	798	1.128	1.958	164	6.089
<i>Lokalni</i>	146.986	36.776	11.619	2.273	25.852	14.110	33.924	22.433
<i>Naložbe v osnovna sredstva (v odstotkih)</i>	41,5	55,8	52,8	48,4	36,0	8,5	30,3	26,4
2000: Skupaj	230.569	101.336	13.160	3.141	28.052	17.208	35.789	31.883
<i>Državni</i>	74.974	61.942	1.106	863	955	2.347	354	7.407
<i>Lokalni</i>	155.595	39.394	12.054	2.277	27.098	14.861	35.435	24.476
<i>Naložbe v osnovna sredstva (v odstotkih)</i>	41,9	55,7	51,0	51,5	36,0	8,9	29,5	30,5
2001: Skupaj	245.112	107.235	15.532	5.995	28.061	18.657	36.757	32.875
<i>Državni</i>	79.517	66.436	1.321	951	987	2.601	347	6.874
<i>Lokalni</i>	165.595	40.800	14.211	5.044	27.075	16.055	36.410	26.001
<i>Naložbe v osnovna sredstva (v odstotkih)</i>	42,0	56,1	54,2	71,8	32,9	8,5	29,2	26,0
2002: Skupaj	263.529	115.467	16.209	3.571	31.238	19.047	40.527	37.468
<i>Državni</i>	85.801	71.248	1.170	1.015	1.050	2.736	386	8.195
<i>Lokalni</i>	177.728	44.219	15.039	2.556	30.189	16.311	40.141	29.273
<i>Naložbe v osnovna sredstva (v odstotkih)</i>	42,9	57,3	52,8	47,3	37,1	8,4	29,2	30,7
2003: Skupaj	277.278	117.696	17.046	5.875	32.540	19.183	43.260	41.678
<i>Državni</i>	89.911	72.455	1.565	1.150	1.003	2.693	353	10.694
<i>Lokalni</i>	187.367	45.241	15.481	4.725	31.537	16.491	42.908	30.985
<i>Naložbe v osnovna sredstva (v odstotkih)</i>	43,2	55,7	53,2	63,3	38,3	7,6	31,3	33,9
2004: Skupaj	285.206	118.179	18.031	4.047	35.535	20.373	44.806	44.237
<i>Državni</i>	88.763	72.194	1.505	1.175	1.568	2.952	531	8.838
<i>Lokalni</i>	196.443	45.985	16.525	2.872	33.966	17.421	44.275	35.399
<i>Naložbe v osnovna sredstva (v odstotkih)</i>	43,1	55,8	54,0	44,4	39,6	8,8	30,5	36,2

Vir: State and Local Governments--Expenditures for Public Works, 2008